

26 Haziran 1972

Devlet Nüshası

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

NİSAN 1972

İÇİNDEKİLER :

Karagöz ve Televizyon	Bora HİNÇER
Gaziantep'te Avcılık ve Çeşitleri — I —	Cemil Cahit GÜZELBEY
Anadolu Seyirlik Köylü Oyunları — VIII —	Metin AND
Bir Yarışmanın Düşündürdükleri	Abdi İPEKÇİ
H. İ. Sanatçısı Komik—1 Şehir Kel Hasan	Malik AKSEL
Verimli'de Askere Uğurlama Töreni	Ali Rıza BALAMAN
Eski Edirne'de Kabadayılar, Silâh ve Gelenekleri	İsmail H. SOYYANMAZ
Sivas ve Eskişehir'de Sünnet	Vehbi Cem AŞKUN
Saz Şairleri ve Aşıklar: Gürünlü Aşık Gülhani	İhsan HİNÇER
Padişaha Armut Veren Köylü Masalı	Dr. Saim SAKAOĞLU
Talât Halman Gelecek Yıl Yurd'a Dönecek — Ankara Türk Etnoğrafya, Folklor ve Turizm Derneği Kongresi — Nakış Kursuna Amerikalılar da Katıldı	T.F.A.

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 273

KURUŞ: 250

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

milyon üstüne milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

1972 yılında tam 25 milyon!

(Basın : A. 21494/60721 — 36)

26 Haziran 1972

Devlet Müessesesi

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

NİSAN 1972

İÇİNDEKİLER :

Karagöz ve Televizyon	Bora HINÇER
Gaziantep'te Avcılık ve Çeşitleri — I —	Cemil Cahit GÜZELBEY
Anadolu Seyirlik Köylü Oyunları — VIII —	Metin AND
Bir Yarışmanın Düşündürdükleri	Abdi İPEKÇİ
İlk Sanatçısı Komik — I Şehir Kel Hasan	Malik AKSEL
Verimli'de Askere Uğurlama Töreni	Ali Rıza BALAMAN
Eski Edirne'de Kabadayılar, Silâh ve Gelenekleri	İsmail H. SOYYANMAZ
Sivas ve Eskişehir'de Sünnet	Vehbi Cem AŞKUN
Saz Şairleri ve Aşıklar: Gürünlü Aşık Gülhani	İhsan HINÇER
Padişaha Armut Veren Köylü Masalı	Dr. Saim SAKAOĞLU
Talât Halıman Gelecek Yıl Yurd'a Dönecek — Ankara Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği Kongresi — Nakış Kursuna Amerikalılar da Katıldı	T.F.A.

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 273

KURUŞ: 250

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 273

NİSAN 1972

YIL : 23 — CİLT : 14

Karagöz ve Televizyon

Yazan : Bora HİNÇER

Bugün, ortak yayın sayesinde yüzbinlerce vatandaşımız televizyondan yararlanıyor. Programlar kimi zaman tenkit ediliyor, kimi zaman beğeniliyor. Bize kalırsa, eldeki olanaklar iyi değerlendirildiği takdirde, fazla bir emek ve masraf gerektirmeden, yayınların kalitesi yükseltilebilir.

Şimdi asıl söylemek istediğimize geçelim. Yayın programlarında "Çocukların Televizyonu — Pili Bebek" isimli bir saat var. Bu saatte, çocukların tam anlamıyla kavrayamadıkları yabancı filimler gösteriliyor. Hattâ, filimlerdeki bazı tipler çocukları korkutuyor bile. Acaba bu programın yerine, öz malımız olan KARAGÖZ'ü koyamaz mıyız? Televizyon ekranı, günümüzün modern Hayal Perdesi'dir bir bakıma. Böylelikle, hem hergün biraz daha unutulmuş Türk Gölge Oyunu KARAGÖZ'e yeniden hayat verilmiş olur, hem de çocuklarımız kendilerine daha yakın hissedecekleri, bol bol gülecekleri, sevimli ve anlamlı bir program seyretme imkânına kavuşur.

Eselden İstanbul Gülhane Parkı'nda yapılan Bahar ve Çiçek Bayramları'nda Karagöz ve Kukla oynatılan bir yer vardı. Burada, günün belli saatlerinde Karagöz ile kahramanının adı İbiş olan kukla oyunları gösterilirdi. Daha oyun saati gelmeden, çocuk, genç, ihtiyar, yüzlerce kişi o küçücük sahayı hıncahıncı doldurur ve oyunları kahkahalar içinde, zevkle seyredirdi. Çocuklar sevinçli çığlıkları atarak, duyarak, yaşayarak izlerdi perdedekileri. Büyük sahnenin önünde ise binlerce kişi

İsmail Dümbüllü ve arkadaşlarının oynayacağı Orta Oyunu saatini beklerdi. Halk, ayakta, gözleri gülmekten yaşarak seyredirdi oyuncuları.

Yaz ayları boyunca, Gülhane Parkı Havuzlu Bahçe'de yine Karagöz oynatılmaktadır. 1950'lerde bu işin başında, babam İhsan Hınçer vardı. Bugün de yine o var. İstenilirse yaşayan yaşlı ve genç bütün Karagöz oyuncularını bir araya getirir. Amatör bir ruhla yardım elini uzatır TRT'nin ilgililerine. Yeter ki, istenilsin.

Eğer TRT ilgilileri, Karagöz, Orta Oyunu ve hattâ İbiş'i televizyona uygulayabilirlerse, herkesce takdir görececek bir çalışma yapmış olurlar. Bu oyunlar, esprisiyle, felsefesiyle, karakterleriyle, herşeyi ile Türk'tür. Öz malımızdır. Bilhassa, oyuncuları yok denecek kadar azalan Karagöz Oyunları ile Orta Oyunlarımızın filme alınarak belgelenmesi, Türk Folkloru'na büyük bir hizmet olur. Bu, bir yerde TRT'nin görevidir de.

Aksi takdirde, birkaç yıl sonra Karagöz seyretmek için Yunanistan'a gitmek zorunda kalacağız (1).

(1) Karagöz'ümüze sahip çıkıyor, diye, zaman zaman Yunanlılara ateş püskürüyor, basınıyoruz. Hakkımız yok buna. Üstelik teşekkür etmeliyiz. Zira bizim olan Karagözü adını bile değiştirmeden tamıyorlar. Türk kültürünü, onun sahne tekniğini benimsiyorlar, geliştiriyorlar. Bu biraz da Türk kültürünün etkisini kabul etmek değil midir.

SİZİ VE YAVRULARINIZI KONUT SAHİBİ YAPACAK TEK BANKA evinizin bankası. herkesin bankası

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

C-VİTAMİNLİ PORTAKAL ÖZÜ

Oralet

Bir bardak suya bir kaşık ORALET koyarak taze PORTAKAL SUYU içebilirsiniz.

(Radar R. — 37)

(Basın : 20151/60835—38)

GRİPİN, nezle başlangıcında birçok lenalıkları önlemek bakımından faydalıdır. GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

GRİPİN

Gaziantep'de Avcılık ve Çeşitleri

— I —

Yazan : Cemil Cahit GÜZELBEY

Gaziantep'te Avcılık eskidenberi rağbet edilen bir eğlence ve spor türüdür. Bu durum soyundan, yaşadığı toprağın özelliğinden gelmiştir.

Avcılık Türklerin tarihiyle birlikte başlar. Bölgemizdeki avcılığı ise, eski çağlardan kalma mozaiklerde görmekteyiz. Bu mozaik tablolarında alıcı kuş ve köpek aracılığıyla yapılan avlar, av hayvanları dikkati çekmektedir. Gaziantep ve çevresinde av folkloru çok zengindir.

Gaziantep'teki avcılığı çeşitli yönlerden ayırarak incelemek mümkündür. Bu ayırım avın cinsine, kullanılan araca, yapıma tarzına, amaca göre olabilir. Bütün bunlar arasında, bir bölme yaparsak avcılık çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz.

BALIK AVI

Gaziantep'te Balık avcılığı bölgedeki derelerde, göllerde, bir de ilin doğu sınırını çizen Fırat nehrinde yapılır. Fırat'ta yapılan balık avcılığı daha çok kazanç içindir. Fırat balıklarının en makbulü Şabut denilen, eti az kızıla çalan türüdür. Bundan sonra *Fark yavrusu* adı verilen cinsi tercih edilir. Fırat'taki obir balıkların adları şunlardır; *Fark*, *Cariye* denilen yayın balığı, *Susam* ve *Havara*'dır. Havara makbul sayılmaz.

Bölgemizdeki dere balıklarının en çok görüleni *Sazan* cinsidir. Sacır'da bentler açıldığı zaman Fırat'tan geldiği anlaşılan şabutlara da rastlanır. Dere balıklarının tadları bulunduğu suya göre değişir. Yüzlerce pınarla beslenen Sacır'daki balıkların lezzetli olmasına karşılık Aynafar ve diğerlerinde aynı tadı bulamazsınız.

Bölgemizde balık avı, dinamit, mavzer, ağ, şebeke, olta, balık otu ile yapılır. Bir de hark yıkma denilen bir yolla balık tutulur. Dinamit ve balık otu hayvanların çok küçüklerini de öldürdüğünden avı zevk için yapanlar, bu usülü tutmaz ve yapanlara haklı olarak kızarlar.

Şebeke, olta, arık yıkma ile balık avcılıklarında, bir süre önce, balıkların kokusunu alıp gelmeleri için derenin avlanılacak bölümüne buğday veya küşne serpilir, çökelek, peynir tuluğu derisi bırakılır. Ancak

suların bunları sürükleyip götürmemesi için çok vakit buğday ve küşne bir torbaya konur. Gerek torba gerek peynir, çökelek derisi bir ipe bağlanıp suya sarkıtılır. Buna yem veya "*dadamık*" adı verilir. Av başlamadan az önce derenin akış yönünden başlanarak taş atılır. Böylece balıkların, kaynak tarafına, avlanılacak yere doğru gitmeleri sağlanır.

Biri düz obiri yuvarlak olmak üzere iki çeşit şebeke vardır.

Düz şebeke, 1,5 - 2 metre uzunluğunda 3 - 4 santim kalınlığındaki iki ağaç arasına, kücü denilen kalın, sağlam ipten örülmüş bir ağ gerilir. Ağın, kullanılan kimse tarafına gelen kısmı kapalı, önu ise açıktır.

Yuvarlak şebeke ise, daire biçimindeki demir veya ağaç bir kasağa bağlanmış huni biçiminde bir ağıdır. Kasağın kutru 70 - 80 santimdir. Şebeke avına başlamadan önce suyun gelişi yönünden 10 metre kadar mesafeden toprak yar yıkılarak su bulandırılır. Bunun nedeni balıkların yuvaları olan kenarlardaki oyuk yerlere kaçmasını sağlamaktır. "*Bulanık suda balık avlama*" sözü burada gelmiş olacaktır. Avcı şebekeyi, balıkların toplandıkları bu oyuklara iyice dayar. İki eliyle şebekeyi tutarken ayaklarıyla da suyu karıştırarak balıkları şaşırır, şebekenin içine girmelerini sağlar.

Serpme : 3 - 4 metre kütünde huni biçiminde şebeke gibi kücünden örülmüş büyükçe bir ağıdır. Açılınca bir daire şeklini alan kenarlarına kurşunlar takılmıştır. Huninin ucuna sağlam bir sicim bağlıdır. Balıkçı veya avcı derede uygun gördüğü yerlerde serpmeyi açarak hızla suyun içine atar. Yelpeze gibi açılan serpmeye kurşunların ağırlığıyla hemen suyun dibine çöker. 5 - 6 metre karelik yer tutan serpmeye kapladığı yerdeki balık ta dahil ne varsa içine alır. Kurşunların bağlı bulunduğu ip çekilince torba gibi büzülür. Altında ne kalmış ise içinde olmak üzere dışarı alınır. Serpmede bazan çekillar, kurbağa, ilengeç, (yengeç) kaplumbağa çıktığı da olur.

Oltta Avı : Suyu buğday, küşne, peynir ve çökelek derisi sarkıtıldıktan sonra 2 - 3

gün beklenir, balıklar buraya alışır, torbayı didiklemeğe başlarlar. Bu sırada avcı oltasını salar, avlamağa başlar.

Arık Yıkma suretiyle yapılan balık avı. Bu usül ilginçtir. Bunun için bir gün önce arık'ın içine buğday, küşne, peynir ve çökelek derisi ve hayvanın yiyeceği, kokusunu alıp bu nedenle akın edeceği şeyler atılır. Akşam karanlık basınca arık dereye bağlayan bent yıkılır. Ancak bu iş yapılırken adına *havala* denilen, ağaç dallarından, çalı çırpıdan yapılmış bir demetle arıkla derenin bağlantısı kesilir. İki kişi arık enine kaplayan havalayı bentin tersi yönüne doğru, yere değecek biçimde hareket ettirirler. Bent yıkılmış bulunduğuandan arıktaki sular geriye çekilir. Arık boşalırsa su ancak kimi çukur yerlerde kalır. Havala'dan geçip dereye gidemeyen balıklar bu su birikintilerine sığınurlar. Bir kısmı da açıkta kalır. Çukurlardaki su birikintilerinde kalanlar elle, sepetle yakalanırlar. Bu sırada bir kişi de fener tutar.

Arık yıkma suretiyle yapılan balık avcılığının bir çeşidi daha var ki bunun adı *Avla Avı* denir. Şöyle yapılır: Arıkların yakınlıklarına büyükçe çukurlar kazılır. Arıkla birleştirilir. İçine yukarıda sözü geçen yemlerden atılır. Bentden gelip arık içinde dolaşan balıklar yem kokusunu alarak bu çukura koşarlar. 2 - 3 gün sonra bir gece ansızın bu gölle arıkın bağlantısı kesilir. İçinde kalan balıklar yakalanır.

UÇAR AVCILIĞI

Adından anlaşılacağı üzere kuşların uçarken, tek tüfek, çifte ve başka tüfeklerle avlanmasına *Uçar Avcılığı* denir. Bu tüfeklerde kullanılan saçmanın iriliği ufaklığı avın cinsine göre değişir. *Toy* denilen yabani hindi çok vakit mavzerle avlanır. Nedeni bu hayvana yakından ateş edilmesidir. *Toy*, avcı yanına yaklaşmadan uçup gider.

Uçar avı, keklik, bildirecin, üveyik — turaç, ördek, kaz, kirik, turna, ankut, çulluk toy için yapılır.

Uçar avında mutlaka hayvan uçarken ateş edilmez. Bazan konmuş bulunduğu yerde, ağaçta iken de avlanır. Üveyik çok vakit ağaçta bulunduğu sırada avlanır. Türkîe yapılan avların en zevklisi uçar avıdır.

KAÇAR AVI

Kaçar Avı, ceylan, geyik, dağ keçisi,

tavşan, sansar, tilki gibi avcının önünden kaçmakta olan hayvanların avlanma yoludur. Kaçar avında at, düz yerlerde şimdi Jip kullanılmaktadır.

EVSİN AVI

Bu av çeşidinde avcı, ağaç dallarından, bazen da taştan yapılmış *Evsin* denilen üstü açık bir kulübe içinde saklanır. Evsinin önüne kafes içinde bir dişi keklik bırakılır. Dişi hayvan ötmeğe başlayınca sesini duyan erkek keklikler o yana gelirler. Etki alanına girince ateş edilerek vurulmağa çalışılır. Evsin avcılarının en başarılı zamanı kuluçka vaktidir. Kafes içine dişi yerine erkek keklik konduğu da olur.

Uçar avcıları, Evsin avcılarını sevmez, hatta onlara kızarlar.

TOR AVI

Tor avı Evsin avının başka bir çeşididir. Tüfeksiz yapılır. Şöyle olur: Önce dişi kekliğin kafesinin bulunduğu yerin ön ve yanlarına çiviler çakılarak bir ağ serilir. Kafesteki hayvanın ötüşlerine gelen obir kekliklerin ayakları bu ağa takılır. Oradan kurtulamaz. Evin içinde beklemekte olan avcı hemen gelip kurtulmak için çırpan hayvanı diri diri yakalar. Bu çeşit keklik avı çok vakit kazanç maksadıyla yapılır. Yukarıda işaret eylediğimiz gibi erkek keklikle de evsin avcılığı yapılabilir. Usta bir kafes kekliği, meraklı avcılar yanında yüzlerce lira değerindedir. Gaziantep'in ünlü avcılarından Battal Özbattal'ın, bir kafes kekliğine bir at verdiğini avcı sohbetlerinde duydum.

Evsin avcılarının kimileri bu işte teyp'ten de yararlanmağa başlamışlardır. Bunun için öten bir kekliğin sesi alınmış bir bantı çalarak hayvanların evsine yaklaşmalarını sağlamaktadırlar.

ÇITA AVI

Avın bu çeşidinde, bir bez üzerine çeşitli hayvanların resimleri yapılır. Bez üzerinde delikler açılır, kenarlarından çivilenir veya bağlanır. Avcı bu bezi iki yandan gergin biçimde uygun bir yere bırakır, bekler. Deliklerden de önünü gözetler. Bezdeki resimleri canlı sanarak yaklaşan av hayvanları ateş menziline gelince vurmaya çalışır.

TUZAK AVI

Tuzak, kıldan yapılmış, ilmiklerle sıralı bir ağıdır. Bu ağ tor avında olduğu gibi yere serilir. Av hayvanları bunun üzerinde dolaşırken ayağı takılıp kalır. Canlı olarak yakalanır.

Tuzak avının bir türü daha vardır. Bunda derin bir çukur kazılır. Üstü ince dallarla örtülür. Çukurun bir yanına dikilen bir ağaca veya yapılan bir çit üzerine leş parçası, bulunmazsa tedarik edilen et asılır. Bunu yemek üzere gelen hayvan çukura düşerek orada canlı olarak avlanır. Bu tür av tilki, sansar, kurt, sırtlan gibi hayvanlar için yapılır.

DADAMIK — DADIMLIK AVI

Tuzak avının başka bir türüdür. Bunda da çukur kazılarak üstü ince dallarla kapatıldıktan sonra çukura doğru uzanan çitten bir koridor yapılır. Bu koridor içine buğday serpilir. Buğdayları yemek için gelen, çukurun üzerinden geçmek durumunda kalan av kuşları buraya düşer. Diri olarak yakalanır.

Dadamık Avı'nın tüfekle yapılan bir türü daha vardır. Bunda, ya özel bir çit yapılır veya bağ, bahçe çitlerinden yararlanılır. Bu çitin ortasından dar bir geçit açılır. Bu açıdan yere yem dökülür. Av hayvanları bunu yemeğe gelir. Yem dökme bir kaç gün tekrarlanır. Hayvancıklar bu yere alışınca saklanmış olan avcı ateş ederek vurmaya çalışır

KAMALAK AVI

Karlı veya havanın çok sıcak olduğu günlerde, keklığın kardan gözlerinin kamaşmasından veya sıcaktan bitkin düşmesinden yararlanarak kovalamak suretiyle elle yakalanması suretiyle yapılan bu *Kamalak Avı* adı verilir. Ancak bu iş karda anaç keklıklar, sıcakta ise henüz palaz halinde bulunanlar için yapılır.

Kamalak avı 5 - 10 kişi tarafından yapılır. Bunlar bir daire biçiminde araziye dizilirler. Bu dizinin adına "*germec*" denir. Daire hareket ettikçe daralır. Bu sırada birinin önünden keklık kaktı mı, karşısındakine seslenerek durumu haber verir. Böylece çember içine alınan hayvanlar diri olarak yakalanır.

SÜREK AVI

Sürek Avı, bir veya birkaç gün süren atlı veya yaya olarak yapılan avdır. Kek-

lik, geyik, ceylan ve özellikle tavşan için yapılır. Hayvanın cinsine göre tüfek, mazer, tazi, köpek sürek avının temel araçlarıdır. Avların içinde en zevklisi budur.

Bazan hayli kalabalık kişilerle yapılan bu avda avcılar, bir saf halinde sıralanırlar. Bu sıranın adına *gerem* denir. Ava katılanların sayısına göre bazan geremin uzunluğu bir kaç kilometreyi bulur. Tavşan avında en güçlü tavşar araziye hakim tepelere yerleştirilir. Tazıların ilperine *meres* denir. Meres tazının boynundaki bir halkaya geçirilir. Bir ucu bir ele, obir ucu öteki ele alınır. Tavşan kalkıp ta koşmağa başladığı vakit meresi elinde bulunduran kimse, bir ucunu serbest bırakır. Aynı zamanda tazısını teşvik eden sözler söyler. Bundan sonra bir kaçma ve kovalamaca başlar. Bu sırada iki, hatta üçüncü bir tazi daha kovalamağa başlar. Tazıları, koşan yayalar ve ılgara kalkan atlılar izler. Sürek avının en zevkli zamanı bu vakittir.

Yeni alınmış bir tazının ilk avı aynı zamanda onun bir deneme avı olur. Kimi tazılar meresten fırladıktan sonra işin kur nazlığına kaçır. Avcılardan biraz uzaklaşınca bir kayanın, bir çalının dibine saklanarak tavşanın arkasını bırakır. Bu hal avcının en sinirlendiği olaydır. Bundan ötürü taziye hemen orada öldüren avcılar görülmüştür.

Avlama, yemek molası bir yana sabah-tan akşama kadar sürer. Yemek molasının yapılacağı yer daha önceden kararlaştırılmıştır. Yemek ya bir hayvana yükletilerek birlikte taşınır veya daha önce haber verilen yakın köylerden birisinde hazırlanıp belirlenmiş bulunan mola yerine getirilir. Mola yerinde bir yandan dinlenirken bir yandan da o zamana kadar yapılan avın kiritiği yapılır. Fakat asıl eleştiri o gün için av bitip konak yerine döndüğü zaman olur. Yemek sırasında, yemekten sonra hep o günkü av üzerinde konuşulur. Eleştiriler yapılır, şakalaşmalar, takılmalar olur. Ama bunların hiç biri kırıcı nitelik taşımaz. Akşam yemeklerinde saz, davul, zurna, güzel sesli okuyucuların da bulunduğu olur. Yenilir, içilir, çalınıp söylenir, hatta halay sekilir, fıkralar hikâyeler anlatılır. Ertesi gün erkenden kalkılır. Çok vakit kahvaltı, av yerinde yapılır.

(Gelecek sayıda bitecek)

Köylü Oyunları : VIII

Anadolu Seyirlik Köylü Oyunları

Yazan : Metin AND

Bu yazı dizisinin VIII. sinde Beypazar ve buraya bağlı köylerden örnekler verilecektir. Özellikle bilgi kaynağım olan H. F. Kınal'ın bildirdiğine göre oyunlar ilçeye bağlı bütün köylerde oynanmakla birlikte artık yavaş yavaş silinmektedir.

KIZ KAÇIRMA OYUNU

Düğünlerde görülen bir *Kız Kaçırma* oyunu şöyledir : Oyunda üç kişi vardır. Bunlardan Efe oyuna yön verir, soytarıyla yaptığı güldürücü konuşmalarla halkı eğlendirir. Soytarı da onun yardımcısıdır. Üçüncü kişi olan Muhtarın belirli bir özelliği yoktur. Efe başına deriden bir külah, takma, gür bir bıyık, beline bir yatağan takar, omuzunda tüfeği vardır, ayağında da körüklü bir çizme ve elinde bir sopa taşır. Soytarı ise başına beyaz bezden bir sarık dolar, bezin iki ucu kulaklarının yanından sarkar, yüzünü karaya boyar, sırtına bir yastık bağlar, üstüne bir koyun postu geçirir. Ayağında bol bir şalvar ve uçları kalkık sivri çarıkları vardır. İki erkek de kadın kılığına sokulur. Davul zurna eşliğinde bu iki kadın kılığındaki erkek ötekilerle danseder, bu ikisini ya seyirciler ya da ortada oynayanlar kaçıtır. Soytarı aslında bunların beğcisidir, Efe onu görevlendirmiştir. Ancak soytarı lâfa tutularak kızlar kaçıtır. Seyirciler Muhtar'a kızları sorar, o da Efe'ye haber verir, Efe de Soytarı'yı sıkıştırır, onu sopasıyla kovalar. Soytarı kızları bulup getirir, gene oyunlar oynanır, kızlar ikinci kez kaçıtırılır, oyun böylece yinelenmelerle sürüp gider.

AYI OYUNU

Koç katımıyla ilgili *Ayı Oyunu* Zaviye köyünde görülmüştür. Koyunlara koç sandıktan sonra oynanan bu oyunda birisi ayı postu giyinir, üstüne koyunların boyuna takılan çan ve çingiraklar asılır. Yarnında da bir zurnacı ile bir davulcu bulunur, arkasına da çocuklar takılır, müzik eşliğinde danseder, sokaklarda dolaşır, evlerden kendisine yiyecek, içecek verilir, akşam da köy odasında toplanılarak toplanan şeyler yenilir, içilir ve eğlenilir.

KÖSE OYUNU

Kadınlar arasında oynanan seyirlik oyunları vardır. Bunlardan biri Yoğunpelit

köyünde oynanan Köse oyunudur. Erkek kılığına girmiş bir kadın odanın ortasında bir mindere boylu boyunca uzanır, üzerine bir çarşaf örtülür. Tef çalınır. Bu Köse'dir. Kösenin çevresinde 8 - 10 kadın (sözde bunlar Köse'nin karılarıdır) aşağıdaki sözleri türkü biçiminde söyleyerek dönerler :

Köse Köse kör Köse
Kavurga koydum tasa
Yemeden ölen Köse.

Kadınlar bu türküyü söylerken bir yandan da ölüm döşegindeki Köse'den aşağıdakine benzeyen isteklerde bulunurlar :

— Köse bana ne veriverdin ?
Köse — Dağdaki sürülerim senin olsun.
— Köse, bana ne veriverdin ?
Köse — Kıractaki tarlalarım senin olsun.

— Köse bana ne veriverdin ?
Köse — Sulu'daki çeltik tarlam senin olsun. (Bağım senin olsun, evim senin olsun gibisinden cevaplarla sürer gider)

Böylece Köse'nin çevresinde dolanan kadınların hepsi Köse'den birşeyler koparırlar. Birbirine "oh, bana verdiğî şey senin kinden daha iyi, Köse beni senden daha çok sever" biçiminde nisbet eder, seyredenleri güldürürler. Bunlardan sonra Köse ölüdür. Kadınlar hareketlerle Köse'yi soyup sözde yıkarlar. Kadınların kimi ölümüne üzümlü ağlar, kimi de sevinir. Köse'yi her biri bir yanından tutarak odadan çıkarırlar, oyun biter.

SİĞİRCİ KELOĞLAN

Gene Yoğunpelit köyünde kadınlar arasında oynanan bir oyun da *Sığirci Keloğlan*'dır. Masallarımızın ölmez kahramanı Keloğlan üzerine çeşitli bölgelerde başka oyunlar da vardır, bunları ilerdeki yazılarımızda ele alacağız. Burada Keloğlan'ı oynayanın başında eski bir yazma, sırtında aba bulunur, Keloğlan küçük kız ve erkek çocuklarını önüne katarak bunlar sürüyümüş gibi davranır. Bunları bir süre dolaştırdıktan sonra ağıla gelir, sayar, bir tanesini yitirmiştir, bu sığırın sahibi sığırını ister, Keloğlan arar, sonunda bunun çamura saplanıp öldüğünü söyleyince çobanlıktan atılır. Eve dönünce annesinden

Bir Yarışmanın Düşündürdükleri

Yazan : Abdi İPEKÇİ

Sanatlarımızı ve sanatçılarımızı Batı âlemine tanıtmak konusunda bir çeşit komplekse kapılmış gibiyiz. Yabancı ülkelere genellikle tiyatro oyuncularımızı; keman, piyano virtüözlarımızı gönderiyoruz. Sanki Batılılara, "Bakın biz de sizin yaptıklarınızı yapabiliyoruz" demeye çalışıyoruz. Gerçi Batılı sanat türlerinde yetiştirdiğimiz kabiliyetler büyük takdir topluyor, iftihar verici sonuçlar elde ediyorlar (Geçenlerde piyanist İdil Biret'in uluslararası önemli bir yarışmada aldığı birincilik ödülü, bunun en taze örneğidir). Ama aynı önemi kendi öz sanatlarımıza versek daha doğru olmaz mı? Batılı sanat türüne doymuş, bu alanda

(Keloğlanın annesi topal taklidi yapar, başında çarşaf denilen bir başörtü bulunur) kendisini evlendirmesini ister. Annesi de bir kadın alarak bir ağa kızına görüçülüğe gider. Gittikleri yerde mindere oturmuş kadının arkasına kızı saklanmıştır. Minderin bir yanına bir çocuk oturtulur, bunun görevi köpek taklidi yaparak Keloğlan'ın annesini korkutmaktır. Keloğlan'ın annesi kızı oğluna ister. Kızın annesi Keloğlan'ın kızına denk düşmediğini söyler. Ancak kız arkadan annesini dürtükleyerek Keloğlan'ı istediğini söyler. Bunun üzerine kadın yumuşar, düşünelim, babasına soralım diye cevap verir. Keloğlan'ın annesiyle yanındaki kadın kararı öğrenmek için kız evine gene gelirler. Bu kez iki köpek vardır, Keloğlan'ın annesi korkarak yere düşer, seyirciler gülüşür. Kızın annesi kızını vereceğini söyler. Başlık olarak da kaç kremise altını, halhal (bilezik), urba, para isteyeceğini söyler. Keloğlan'ın annesi oğluna sevinçli haberi verir. Hareketlerle sözde istenen başlık verilir. Düşün başlar. Oyunlar oynanır. Evin bir köşesine çarşaf gerilip, bir ayrı bölme yapılır. Gelini duvaklayıp buraya oturturlar. Keloğlan da güzelce giyinip gelir ve sırtı yumruklanarak gelinin yanına konulur. Bölmenin arkasından seviştiklerini anıştıran sözler, sesler gelir. Oyun biter.

(Arkası var)

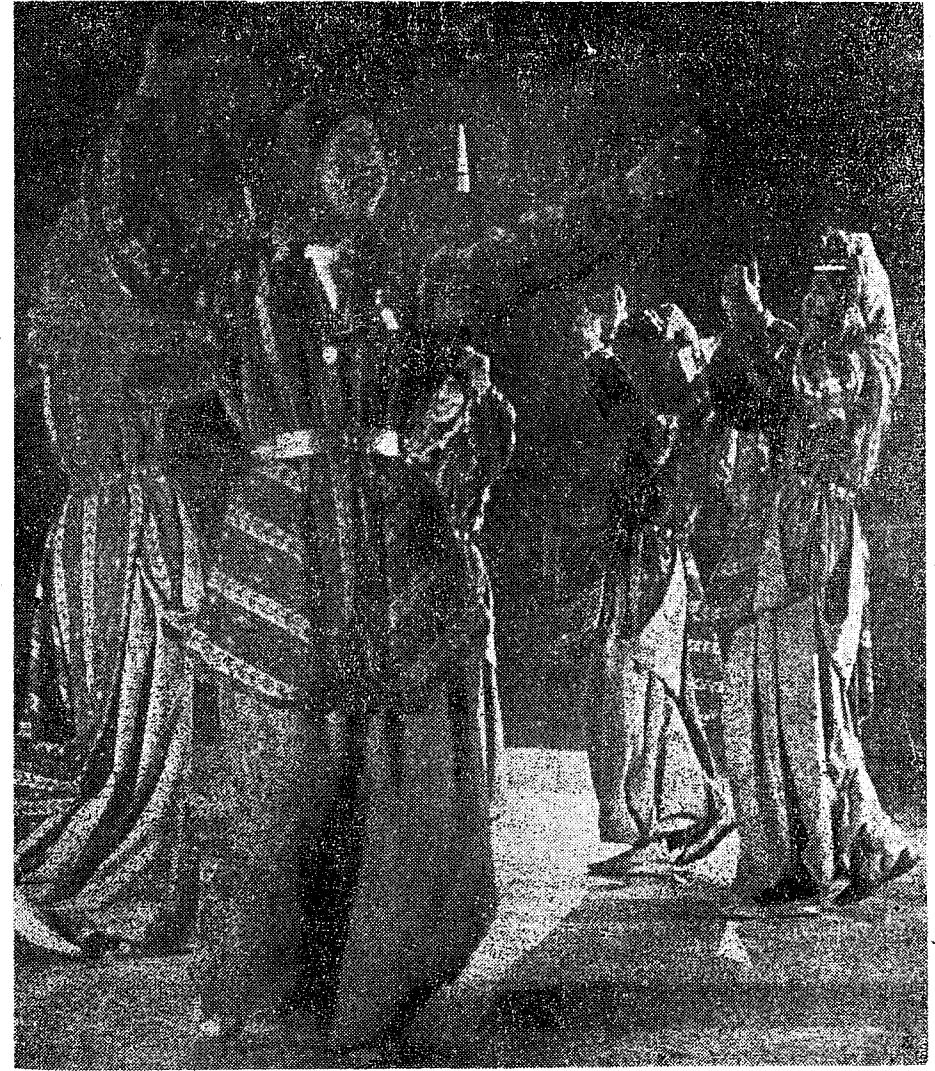
en büyük yaratıcıları ve icracıları yetiştirmiş. Batıya biraz da Türk sanatlarını icra edecek, tanıttak sanatçılarımızı göndermek gerekmez mi ?

Fırsat verildiği zaman ulusumuzun kendi öz sanatlarını ne güzel canlandıracağı, geliştireceği örnekleriyle görülmüştür. Meselâ Yapı Kredi Bankasının bir süre önce girişip her yıl tekrarladığı Halk Oyunları Festivali sayesinde, unutulmaya başlanan bu ulusal sanatımız canlandırılmıştır. Şimdi gazetenizin Liselerarasında aynı alanda düzenlediği yarışma ise yeni kuşakların Halk Oyunlarımızı nasıl geliştirebileceğini ortaya koymuştur. Kendimize bir şeref payı çıkarmak amacıyla söylemiyoruz: O yarışmanın finalleri, seyredenleri coşturan uygulandıran güzellikte olmuştur. Türkiye'nin dört bucağından yarışmaya katılan liseler, kendi kıt olanakları ile uluşca iftihar edebileceğimiz bir başarıyı gerçekleştirmişlerdir. Çünkü yaptıkları iş sahneye çıkıp bilinen oyunları oynamaktan ibaret kalmamıştır. Her lise, kendi bölgesinin folklor özelliklerini incelemiş, bir yandan kendi yöresinin oyunlarını geliştirmiş, bir yandan da o bölgenin giysilerini en güzel örnekleriyle bulup canlandırmıştır. Ve gençlerimiz kendilerini izleyenlere renkleriyle, şekilleriyle, sesleriyle, hareketleriyle her şeyi Türk kokan bir sanat şöleni vermişlerdir.

Şimdi değme profesyonel oyunculara taş çıkartan bu gençlerimizden yararlanılamaz mı? Meselâ yaz tatilinde onları yabancı ülkelere gönderip temsil vermelerini sağlamak düşünülemez mi? Böylelikle Batılılara karşı, "Biz de sizin yaptıklarınızı yapıyoruz" kompleksinden kurtulup, gerçek sanat türlerimizden bir tanıtılamaz mı?

Yabancı ülkelerde Halk Oyunları festivallerini izlemiş biri olarak, hiçbir büyüklük duygusuna kapılmadan iddia edebiliriz ki önceki gece seyrettiğimiz gençlerin oyunları o ülkelerde büyük takdir toplayacak, sanat ve folklor yönünden yapabileceğimiz önemli bir propaganda olacaktır.

Mesele yalnız Halk Oyunlarımızla ilgili değildir. Türk sanatlarının her dalında bulacağımız güzel örnekler, sanat alanında

989.09 puanla 10. luk alan Yozgat Kız Enstitüsü Topluluğu finalde..

yapmamız gereken tanıtmanın en etkili malzemesi olabilir. Meselâ MİLLİYET'te geçen hafta yayınlanan sohbette sayın Prof. Süheyl Ünver, Türk süsleme sanatının değerini belirtirken birçok Türk örneklerinin Batıda Arap, İran ya da Ortadoğu eserleri olarak bilindiğini açıklamıştı. Bu da süsleme sanatımızı yabancı ülkelere iyi tanıttığımızın açık bir delilidir. O dal-

daki güzel örnekleri dışarda sık sık sergilemek hem bu tarihi yanlışlığı düzeltebilir, hem de sanattaki değerimizi daha iyi tanıtabilir.

Kültür Bakanlığının ömrü vefâ etseydi belki bu eksiklikler giderilebilirdi. Ama hatânın neresinden dönülse kârdır. Şimdi bu görevi Millî Eğitim Bakanlığı mı,

Dışişleri Bakanlığı mı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı mı, kim yüklenecekse bir an önce yüklenmelidir. Sanırım bu, hem dışarıda yapabileceğimiz propagandanın en etkilisini sağlar, hem de içeride kendi öz sanatlarımızın gelişmesine yardımcı olur.

(Milliyet Gazetesi 14. 2. 1972)

Dergimizin Notu : Milliyet Gazetesi'nin bu yıl düzenlediği İkinci Liselerarası Türkiye Halk Oyunları Yarışması seçmeleri 7 bölge (Samsun, Ankara, Malatya, Adana, İzmir, Bursa, İstanbul)'de Ocak 1972 ayında, finaller ise Şubat 1972 de İzmir, Ankara ve İstanbul'da yapılarak sonuç alındı. Bu arada yarışmaya büyük önem veren Milliyet Gazetesi Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi, Milliyet Gazetesi'nin 14. 2. 1972 günlü sayısında yer alan ve yukarıya almış olduğumuz başyazıyı yayınladı. Görüldüğü üzere konuyu bir folklorcudan daha fazla benimsemiştir. Gönül isterdi ki, sayın Abdi İpekçi'nin bu yazısını bütün Milli Eğitim, Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Bakanlıkları ilgilileri tekrar tekrar okusun.

Abdi İpekçi'nin salık verdiği bu Yurd dışı gezilerini hemen hemen her yıl çeşitli kuruluşlara ait Halk Dansları Gruplarımız yapmakta, bilhassa Fransa ve İngiltere'de çok büyük ilgi görmekte, Devletin milyonlarca liraya yap-

mayacağı propaganda hizmetini yerine getirmektedir. Fakat asıl görev, bu karın tokluğuna milli görevlerini yerine getiren topluluklardan ziyade ilgili bakanlıklara düşmektedir. Çok defa çağırılar, bizzat adını saydığımız bakanlıkların izin vermemesi yüzünden cevapsız kalmakta, bu sebepten en kolay, en güzel propaganda imkânları uçup gitmektedir. Oysa, bu dış gezilere her kuruluşu gidebileceği kadar davet mektubu gelmektedir. Bu arada Liselerarası Yarışmada derece alan gençlerimiz de hem dünyayı tanımak, hem de birbirinden güzel ve muhteşem oyunlarımızı tanıtmak fırsatını bulacaktır. İlgili bakanlıkların yapacağı yarışmayı Milliyet yapmıştır. Bundan sonrası Milli Eğitim Bakanlığı'na düşer. Yurd dışında yükümüzü ağırtacak, ilgi çekecek 10 — 15 lise folk dans grubu hazır. Ayrıca komple ekipleri bulunan 15 — 20 dernek, Bakanlıkların bir işaretini beklemektedir.

Büyük açık verdiği halde iki yıldan beri bu yarışmayı düzenleyen sayın Milliyet Gazetesi sahibi Ercüment Karacan'a, Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi'ye, Müessese Müdürü Nurettin Demirkol'a, Dış Münasebetler Müdürü Necdet Günkut'a ve diğer hizmeti geçen değerlere, bu büyük teşebbüs ve başarılarından ötürü folklor, folk danslarına ömrünü vakfedenler adına teşekkürü bir borç biliriz. T.F.A.

240 lise arasında finale kalan ve 977,17 puanla 11 nci olan Beşikdüzü İlköğretmen Okulu Trabzon Bölgesi Halk Oyunları Topluluğu

Halk Tiyatrosu :

Halk Sanatçısı Komik-i Şehir Kel Hasan

TPA (272) Nisan 1972

Yazan : Malik AKSEL

Meşhur Kel Hasan, her ne kadar el ilânlarında adını Hasan Efendi diye belirtirse de asıl şöhretini Kel Hasan olarak yapmış "Kel" onun soyadı yerine geçmiştir.

Birgün Abdülhamit devrinin meşhurlarından Arap Abdullah Kel Hasan'ı bir konak arabasında görür. Gözleri iyi seçemediğinden ceketinin düğmelerini ilikler ve ona yerden kadıllı bir selâm verir. Yanındakilere sorar, bu hangi paşadır, diye. Komik-i Şehir Kel Hasan olduğunu öğrenince dayanmaz, gider kendisini bulur :

— Ulan Kel Hasan; der. Ben seni arabada vezir vüzeradan biri sandım, meğer sen Kel Hasan'mışsın, amma da kuruluyordun ha. Sana bir de yerden selâm verdim, tövbeler olsun.. Bu sözleri her yerde tekrarlar, onunla aklınca alay ederdi. Bu sonu gelmez alaylar, küçümsemelerden bıkan Hasan efendi Abdülhamid'in kilerci başı Osman beye Arap Abdullahı şikâyet eder, kendisine "Kel Hasan" demesin diye de ricada bulunur. Kilerci başı Arap Abdullahı yanına çağırır, ona emir verir. "Bir daha Hasan efendiye Kel Hasan der, sonra hörmetsizlikte bulunursan seni zaptiye nezirına söyler, cezalandırırım" anladsın mı?

Aradan bir zaman geçer. Arap Abdullah aynı yolda Hasan efendiye rastlar, yanına yaklaşır :

— Ulan Kel Hasan, bir daha dilim tulsun sana Kel Hasan dersem, sözü ile kururunu af ettirmek ister.

Tiyatrosunun adı "Eğlencehane-i Osmanî İdare-i Hasan" dir. Sonradan "Handehane-i Osmanî" olmuştur. Fakat halk hiçbir zaman tiyatrosunun adını söylemez. Kısaca "Kel Hasan'a gidiyorum." derdi. Bu sanatkar Sultan Hamid'in huzurunda oynadığı, madalyalar aldığı halde yine de Kel Hasan adından kurtulamamıştır.

Komik-i Şehirler arasında en çirkinini Hasan efendidir. En iyi giyineni de odur. Sahnede ne kadar çapaçul ise dışarda o kadar derli topludur. Beyaz kolalı gömleksiz ve koyu siyah ceketsiz bir yere gitmezdi. Sahnede yırtık fes ile görünürken tiyatro dışında kalıplı fesle görünürdü.

Bütün bunlara rağmen Komik Naşit bile: "Başının kel olduğunu biliriz ama burnuna kim bastı" diye ona takılmadan geri kalmazdı. Onun yüzünü istihza konusu yapardı. Yahut çirkinliğini yüzüne vururdu.

★

Tuluat oyunlarında daima zıtlar karşı karşıyadır. Çirkin Komik-i Şehirle güzel kantocular, kadınlar gibi. Halk daha Kel Hasan görünmeden makaraları koyvermeye hazırlanmıştır. Sahnede yüzü gibi giyinişi de güldürücüdür. Renkli bir basma gömlek, bir ayağı kısa bir ayağı uzun bir pantolon giyer, kaşları, bıyıkları boyalıdır, bir elinde bir sıruk süpürgesi, diğer elinde bir gaz tenekesi ile becerikli bir hizmetçi veya uşağı temsil eder. Burnunu sokmadığı iş yoktur. Aklı ersin ermesin her şeye karışır, büyükler yanında türlü pot kırar. Haddini bilmez, budala şaşkın bir adamdır.

Nedense bu kadar kusuru olduğu halde bulunduğu yerin en önemli kişisidir. Uşaklığı, hizmetçiliği, kâhyahlığı bir türlü elden bırakmaz.

Kel Hasan, kışın Direklerarasında, yazın Kadıköyünde, Kurbağalidere, Kuşdilli çayırında Çamlıca'da, Merdiven köyündedir. Mesireler afeti devanlarla dolarken, tiyatrolar da faaliyete geçmiştir.

O devirde kadın modalarıyla Kadıköy İstanbul'u geride bırakmıştır.

Kadıköyünde salaş tiyatrolara bazı mu teber hanımefendiler harem ağalarıyla birlikte gelir, kafes arkalarında bulunurlardı. Fakat yine de gözlerden uzak sayılmazlardı.

Hasan Efendi tanıdığı yüksek zevata halistir sorarken bunları da ihmal etmezdi.

Tiyatroda sanki iki Hasan vardır. Biri Komik Kel Hasan, diğeri hörmete layık kumpanya müdürü Hasan beyefendi. Biri ne kadar şaklaban ise, diğeri o kadar ciddi, hörmet edilir bir zattır.

Kadınlarla erkeklerin yerleri ayrı ayrı

dır. Bununla beraber oyuncu kızlardan çok buradaki hanımların dikkati çektileri olurdu. Güya o devirde kadınlar erkeklerle konuşmazlardı, ama bunlar işaretleşmenin ilmine vakıftılar. Sıcaklar basınca açılıp saçılmalar da o nisbette çoğalırdı. Yelpazeler açılan göğüsleri serinleteceğine tutuşturuyor, o da bir işaret dili oluyor du.

Kel Hasan'ın en namlı kantocusu Peruz, ilk defa kantoyu oyunlara sokmuş, bestelediği oyunları da kendi oynamıştır.

Kara kaş, kara göz, çağının güzellik sembolü bir kadındı, ünü bütün İstanbul'u sarmıştı. Kel Hasan birçok işler yapmış sonunda Abdi de perdecilikle sanata adım atmış ve şöhret kazanmıştır. Eline geçen parayı kolay kolay harcamazdı. Bu huyunu varlıklı zamanına kadar sürdürmüştür.

Yalnız komikliği ile değil bu huyu ile de meşhurdur. Afrikana adındaki temsilde oyun icabı sahnede bir sepet dolusu meyve bulunacaktır. Hasan efendi bunları Tiyatrosu yanındaki manavdan kira ile almıştır. Oyun bitince geri gönderilecektir. Ayrıca aktörlere de buna dokunmamalarını tenbih etmiştir.

Halbuki oyunda meyvelerin yenmesi gerekmektedir. Ama Hasan efendinin dediği gibi belli etmeden yer gibi yapılacak, böylece 60 paraya kiralanan bu meyvelerin oyun bitince parası geri alınacaktır. Emir emirdir. Bunu kumpanya müdürü Hasan efendi söylemiştir.

Aktör Armanak böyle yapmadı. Ermeni şivesiyle oyunda :

— Ay içim yanoor, acep bir şeftali yer işem ne oloor.. (bir şeftali alır, yemeğe başlar) Aman ne sulu imiş, böylesini görmedim, insanın sulusunu sevmem, velâkim, şeftalinin sulusuna bayılırım.

Der, ağzını şapırdata şapırdata yedikten sonra bu defa eline bir elma alır.

— Bu elma da misk gibi kokoor, Amasya mı? yokisem menşur Hacı Yusuf elması mıdır, tadına bakayım ağnarım. Hiç biri değil, bu Sapanca'nın ferik paşa elması, tadından yenmoor mubarek, elma değil, baryam şekeri, yedikçem ağzım sulanoor, diye kendi kendine söylenir. Derken armudla gözü takılır. Armanak yine söylenmeğe başlar:

— Aman hava da ne sıcak, hararetim bir türlü sönmooor, yemesem dayanamoorum. Mustabey armudu da armutların beyi. Kim demiş armudu say da ye diye. Ağnamam, yağnıştır. Kendini sıkı tut, ye yeyebildiğin kadar. Bunlar karşıda durur iken sus pus olunur hiç..

Kel Hasan Armanak'ın yüzüne sert sert bakıyorsa da o oralı olmuyor. Hâlâ ne yeyeceğini düşünüyor. Sanki şanoya oyun için değil de, pisboğazlık için gelmiş. Halbuki Armanak hiçbir oyunda böyle oyun dışına çıkmaz, lâubalilik etmezdi. Yoksa meyvelerin yenmeden temsilin tamamı olamayacağı hakkında Kel Hasan'a ders mi vermek istiyordu ?

Perde inip sona erince Kel Hasan'ın muhasebecisi biletçi Dıragon Mehmet kumpanyanın hesabını yapar. Her oyuncuya rolüne göre para verecektir. Dıragon Mehmet Kel Hasan'ın yanında bir masa önündedir. Kel Hasan :

— Yaz bakalım Dıragon, evvelâ Armanak efendinin hesabını görelim.

— Söyle Armanak efendi ben sana teneke attığım zaman sen neye karşılık vermedin. Kes bakalım Armanaktan iki kuruş Dıragon efendi.

Armanak :

— Aman paşam etmeyiniz, ayağınızın dibini öpeyim, bir sehfolmuştur, cevabınıza yalvar yakar olurum, bir daha kusur eder isem...

— Sana buraya gel dediğimde sen neye beni dinlemedin de kıtlıktan çıkmış gibi durmadan önüne geleni yedin. Bunlar emanet maldı (Hasan efendi hiddetle), yaz kâtip Armanagın yediği meyve parasını, der ilâve eder: "Bildir yediğin hurmalar, şimdi götünü tirmalar".

— Aman Hasan efendi hazretleri, ben ettim sen eyleme, işitmemişim. Bunu yapmayın, cenabınıza sığinoorum.

Onu kes, bunu kes, derken Armanak para almak şöyle dursun üstelik borçlu da çıkar. Halbuki bu aktör Hasan efendinin eli ayağı idi, "Çifte gelinler" de en çok o alkışlanıyordu, ama bir defa Hasan efendinin kafası kızmıştı.

Aktörler, sık sık paralarını kesen kumpanya müdürü Kel Hasan'a bir oyun dü-

Zamanın meşhur Ortaoyunu ve Halk Tiyatrosu sanatçısı Kel Hasan ve arkadaşları...
(Yazarımız ressam Malik Aksef'in suluboya fırçasıyla..)

şündüler, bunu da Kel Hasan'ın en sıkışık anında tatbik edeceklerdi.. "Rüyada taşşuk, piyesi sahneye ilk defa olarak konuyordu. Hazırlıklar bitmiş tam perde açılacağı sırada boykot başlıyor. Talepler içinde ücretlerin artması, cezaların iadesi de var. Perdenin açılmasına bir kaç dakika kalmıştır. Halk hıncahncı. Oyun merakla bekleniyor, adı da acep "Rüyada taşşuk" yani rüyada aşık olma. Halk sabırsızlanıyor. Nerede ise Karagözde olduğu gibi :

Başlar mısın başlayalım mı?

Temposunu tutacaklar, fiyasko muhakkak. Nihayet perde açılır. Sahnede sâde Kel Hasan vardır. O da koltukta uyumaktadır. Uşağına emirler veriyor. Bu defa koltuktan ayağa kalkıyor, koltukta efendisi varmış gibi onu dinliyor. Yani bir kişi iki kişi oluyor. Bunlar, efendi uşak yolculuğa çıkarlar. Ashında bu da yalnız Kel Hasan'dır. Bir hana gelirler. Uykuda Hasan efendi üşüdüğünden, yanındakinin yorganını ge-

ker, açık kalan sırtını örter. Bu sırada etrafında yarı çıplak kızlar raksederler. Kel Hasan utanır, kızlardan kaçmak ister, kaçamaz, dizlerinin bağı çözülür. Bunlar cin mi peri mi, anlayamaz. Fakat hepsine de aşık olur. Utanmayı sıkılmayı bir tarafa bırakarak kimisine sarılır, kimisini öper, şiirler, mâniler söyler, nâralar atar. Halbuki rüyada sevgilisi diye sarıldığı iskemledir, hatta uzun sırık süpürgesi. Artık Kel Hasan kendinden geçmiştir, ne yapacağını bilmiyor o da. Göbek atıyor, halkı kırıp geçiriyor. Alkış alkış üstüne.. İşte Kel Hasan'ın "Rüyada taşşuk" oyunu bir boykottan doğmuştur. Ashında ise kendi pintiliğinden. Ama bu piyes de onun şöhretini büsbütün artırır. Hatta "Rüyada taşşuk" olmayacak şeyler istemek mânasına geliyor. Halkın dilinden düşmüyor.

★

Kel Hasan daima yanlış anlayan, fakat efendisine yaranmak isteyen, her şeyi yü-

züne gözüne bulaştıran bir uşaktır. Her hizmete koşarken ayağı kösteklenir, hata işler, azarlanır.

Bir gün kıpkırmızı bir kavuk ve yine kıpkırmızı bir çubbe ile Abdi koltuğunda sağa sola emirler verirken Kel Hasan elinde bir gaz tenekesiyle nefes nefese gelir ve Abdi'nin başından suyu boca eder. Abdi sırlıklam olunca uşağına bağırır...

— Ne yapıyorsun sersem adam, delirdin mi?

Bu defa uşak olan Kel Hasan şaşırır, kekeleyerek...

— Yangın var sandım da...

O zamanlar piyesler çok çok bir hafta sürerdi. Paradiden mâda her yer pahalı sayılırdı. Sık sık piyes değiştirmek gerekiyordu. Bu işi de Kel Hasan'ın piyes yazarı Kâmil üzerine almıştı. Bu arada da Güllü Agop ve Manakyan'dan piyes aşırmağı da ihmal etmezdi... Demirhane müdürü Kel Hasan'da *Sefil fabrikacı*'dır. Liyon postacısı *Fakır Çamaşırıcılar*, Sağırlar, *Çifte Sağırlar*, Otello ise, *Arabın intikamı* diye şöhret bulmuştu. Bunların adlarında görülen değişiklik konularında da görülür, her olay komik Şehir'e göre şekil alır, düzenlenirdi. Bunun asıl sebebi de tiyatrunun Güllü Agop'un inhisarında oluşu idi.

Tiyatrolar, arasında rekabet dolayısıyla seyircileri çekmek için oyunlara her türlü yenilikler katılırdı. Bazan tulûat kumpanyası ile orta oyunu birbirine karışırdı. Bu sebepten oyunlar 12 perdeye kadar çıkardı. İlanlar iki kısımdır, biri duvar ilânı, diğeri el ilânıdır. Duvar ilânlarında çok defa "tafsilât el ilânlarındadır" diye bir kayıt bulunur. Bunlardan bir misal : "Kadıköy, Kuşdili çayırındaki Tiyatroda Eğlencehane-i Osmanî kumpanyası zirde zikr olunan pederini aşıkına tercih eden kız namı gülünlü oyun kumpanyamız tarafından mükemmel surette icra olunacaktır. Lübiyatımıza bir kat daha revnak vermek için ayrıca davul zurnalar tutulmuştur. Teşriفة rağbet buyuracak tiyatroperveranın memnun kalacakları ümidindeyiz". Bu ilân da o zamanın gazetelerinden birinde çıkmıştır.

El ilânlarında şimşirden hak edilmiş resimlerde Kel Hasan'ın akla gelmedik neleri var...

Kel Hasan bu resimlerde bazan havada

güzel bir kızın bulunduğu kameriyeve doğru uçar bir halde gösterilir. Bu arada yirtik limon kabuğu şeklindeki fesi de bir balona benzetilir.

Birgün peruz, Kel Hasan'ın kalos fotininin yirtik tarafını gösterip, onun pirtiliği ile alay ederken, o da :

— Ne yapalım biz sizin gibi tahtirevana binmiyoruz, yürüyerek sahneye çıkıyoruz, der.

Burada Kel Hasan Peruz'un tahtirevana binerek sahneye çıktığına ima eder. Ona bu şekilde taş atar.

Bazan tulûat oyunlarında pandomimaya benzer sessiz oyunlar da görülür. Bu oyunlarda mimiklerle konuşulur. Mükellef bir odada, koltuklarda Baba Asım ile Şevki oturmaktadır. Baba Asım ev sahibi, Şevki saygı değer bir misafirdir! Konuşmalar efendimsiz olmuyor. Arada, muhterem beyefendi hazretleri, hakipayiniz, kulunuz gibi sözler geçiyor.

Bu arada Kel Hasan elinde bir kahve tepsisi ile içeri girer. Kime kahve vereceğini şaşırır. Önce ev sahibine kahveyi uzatır. Ev sahibi konuşmadan misafire vermesini işaret eder. Misafire döner, bu defa misafir ev sahibi yaşıdır, önce ona vermek münasip olacaktır, gibi kaş göz işareti yapar. Yine ev sahibine gider, ev sahibi tekrar fakat biraz da çatık kaşla ne duruyorsun der gibi bir tavır takınır, misafire döner, misafir, sen ne kalın kafalısın anlamadı mı benim dediğimi, o dururken bana kahve vermek saygısızlık sayılmaz mı? diye koluyla ihtarda bulunur. Ev sahibi ile misafir arasında epey mekik dokuduktan sonra terini siler, yere oturur, bir yorgunluk kahvesi içer, ikinci kahveyi de çalkalaya çalkalaya içtikten sonra parmakla telveyi yalar. Bu böyle yaparken ev sahibi ile misafirin yüzlerinin mimikleri, elleri, gözleri ile Kel Hasan'a ihtarları, kızgınlıkları, Onun bunlardan haberi olmamış gibi kayıtsızlığı tam mânasıyla yerli bir oyun, bir pandomima idi.

Bu oyunlarda her şey bizdendi. Rize ben zeyenler karşısında halk coşkunluklar gösteriyordu. Kel Hasan'ı bağına basıyordu. Çünkü Kel Hasan her şeyden önce halka gülmesini öğretiyordu. Bu başarı yeter de artar bile...

Talât Halman Gelecek Yıl Yurd'a Dönecek

Kısa süren Kültür Bakanlığı döneminde Türk Kültürü ve Sanatı'na geniş yer ayıran, bu arada Türk Halk Bilimine de büyük önem veren Talât Halman'ın Emi Plâk Şirketinin "Kültür Plâkları" müdürlüğünü reddedip, Amerika'da Princeton Üniversitesi öğretim üyeliğine döndüğü malumdur.

Talât Halman, mukavele yapmak isteyen Şirket müdürlerinden A. Watts'a : Şirketinizin gelecek yıl piyasaya süreceği "Ülkelerin müzikleri" plâklarında size yardımcı olabilirim, Türkiye'de İtri, Dede Efendi, Cemal Reşit, Adnan Saygun... gibi bestecilerin yetişmiştir, demiş ve Kültür plâklarının ilkini Türk Müziğine ayırmasını tavsiye etmiştir.

Talât Halman, bu yıl New York yakınlarındaki "Princeton Üniversitesi"ndeki Edebiyat Profesörlüğüne devam edecek, gelecek yıl Birleşmiş Milletlerde çalışan eşi Seniha Halman'la birlikte Türkiye'ye dönecektir...

Kültür Bakanlığı devresinde Folklor Çalışmalarına geniş yer ayıran Talât Halman

Talât Halman, "Hayatımı Amerika'da geçirmek istemiyorum. Zaten Türkiye'ye Bakan olmadan önce, yerleşmek niyeti ile gelmiştim. Bakanlığın hiç tahmin etmediğim bir sırada kaldırılması Türkiye'de yeni bir iş kurmama fırsat vermedi. Şansımı gelecek yıl deneyeceğim" demmiştir.

★

ANKARA "TÜRK ETNOGRAFYA, FOLKLOR VE TURİZM DERNEĞİ" KONGRESİ YAPILDI

26 Mart 1972 tarihinde saat 10 da Milli Kütüphane Salonunda Ankara "Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği yeni yıl kongresi yapılmıştır. Önce, gündemdeki konular görüşülmüş, raporlar okunmuş, sonra da eski yönetim kurulu aklanmıştır.

Daha sonra seçimlere geçilmiştir. Seçimler sonucunda yönetim kuruluna asıl üye olarak Prof. Dr. Orhan Acıpayamalı, Cahit Öztelli, Veysel Arseven, Süleyman Arısoy, Adil Özder, Sevgi Babaoğlu ve Şevket Bey-sanoğlu; yedek üyeliklere de Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, Selâhattin Çoruh, Şerif Baykurt, Atilla Elder, Cahit Beğenç ve Mehmet Gündemir seçilmiştir.

Denetleme Kurulu üyeliklerine ise asıl olarak Mahmut Şakraker, Selâhattin Çoruh, Muzaffer Uyguner, yedek olarak ta Halide İntepe, Ali Rıza Önder ve M. Şakir Ülkütaşır getirilmiştir.

Yeni Yönetim Kurulu Genel Kurul Toplantısından sonra, toplanarak Başkanlığa Prof. Dr. Acıpayamalı'yı İkinci Başkanlığa Arısoy'u, Genel Yazmanlığa Beysanoğlu'nu, Saymanlığa Babaoğlu'nu, Veznedarlığa Özder'i, Danışman Üyeliklere de Öztelli ve Arseven'i seçmiştir.

Yönetim Kurulunda görev alan yöneticilere başarılar dileriz.

★

NAKİŞ KURSUNA AMERİKALILAR DA KATILDI

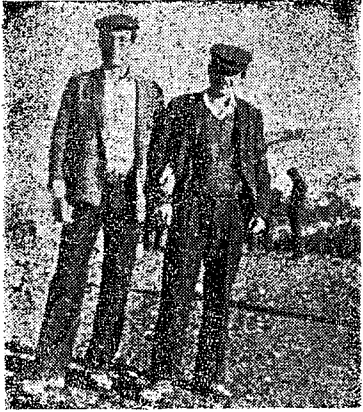
Millî Eğitim Bakanlığı'nın Selçuk'ta açmış olduğu Nakış Kursu'na o sırada Selçuk'ta bulunan iki Amerika'lı genç kız da katılmıştır.

Selçuk turist olarak gelen genç kızlar, Türk Nakışlarını tanıttıklarını, Türk Nakış ve El İşlemeleri'ne hayran kaldıklarını belirtmişlerdir.

Verimli'de Askere Uğurlama Töreni

Yazan : Ali Rıza BALAMAN

Uzman Sosyal Antropolog

İki asker adayı

Erkekler gurubu "Amin" derlerken

Toprağının kuraklığı ve veriminin azlığı nedeniyle "Verimli" konmuş köyün adı (1). Tıpkı doğurduğum yetsin, artık dursun, ölmesin anlamına, çocuğunu "Yeter" ya da "Durmuş" diye çağıran Anadolu kadınının bu ad'dan umduğu yardım gibi. "Dünya dua üzerine kurulmuş, her işe bir dua karışmış olmak gerekir" der Verimlili, İşte bu görüş, askere uğurlama törenini bile dinsel bir işlev niteliğine sokar.

Tören Öncesi

İlçe Askerlik Şubesi'nden gelen "pusula" ile başlar köyde hareket. Köylük yerde, pusula diye adlandırılan, görevli iki jandarmanın asker adaylarına ya da velilerine imza karşılığı tebliğ ettikleri İlçe Askerlik Şubesine çağrı belgesidir. Tüm köylü hemen işitir bu haberi. Hele asker adayı, bir de ulaşıklı (nişanlı) ise daha da ivedi yayılır haber genç ulaşıklılar arasında : "Kız, duydun mu? "V'nin pusulası çıkmış!.."

Genellikle, çağrı belgesi tebliğ tarihi ile, İlçe Askerlik Şubesine varıp Er Eğitim Okuluna teslim olmak üzere sülüs (2) ve yolluk alma arasında 10 - 15 günlük bir süre vardır. İşte bu sayılı günler, köyde,

asker adaylarının günüdür. Önce, en yakınları buyur eder adayları asker yemeğine. Adaylar, birbirlerine akraba olabilir ya da olmayabilirler. Asker yemeğine buyur edenler ayırmaz onları birbirlerinden. Onlar, şimdiden aynı dönemi paylaşmış olmakla kader birliği yapmışlardır. Askere uğurlanacak grup fazla olduğu durumlarda; onların yakınları yemek verme sıralarını savuşturmak için iki öğüne çıkarır asker yemek çağrılarını. Örneğin; A'nın hisımı B grubu akşam çağıracaksa, C'nin hisımı D de öğle yemeğinde ağırılar adayları.

Asker yemeklerinin ayrı bir özelliği vardır günlük yemeklerden. Etlili ve tatlı olması gerekir sofrada çoğunluk. Önce tarhana çorbası ile başlar, sıra ile et suyuna pişmiş, üzeri haşlanmış etlerle örtülü piring pilavı, "halep" (patlıcan ya da biber dolması. Kışın kurusu ile yapılır), kuru fasulye, ev baklavası ve çayla bitirilir yemek faslı. Yemekten sonra sıra oyuna gelir : Gençlerin oluşturduğu grup (gelecek yıl uğurlanacaklar dahil), Ankara oyun havaları ile canlanıp, hareketlenirler. Eşler tutarak ayağa kalkar, plaktan gelen saz sesinin hareketlerine uyarak karşılıklı oynarlar, Birbirlerine söz atan,

nara atan, "yaşa muhabbet yaşa..." diye bağırınlar ve toprak damlı tavana tabancasındaki mermileri boşaltınlar olur. Asker adayları ve onlara eşlik eden aday adayları gençler, ertesi gün için kimin çağrısında bulunacaklarını saptar, orada buluşmak üzere ayrılırlar. Bazı durumlarda toplantı ve oyun gece yarılarında dek sürer.

Uğurlama

Köyde asker adaylarının İlçe Askerlik Şubesine gitmeleri gereken gün (3), uğurlama günüdür. Sabahın erken saatinde bir telâştır gider köyün içinde. Elinde satacak birkaç yumurtası, bozduracak kâğıt parası olan, köy bakkalının önünde çoğalırlar. Birbirinden para isteyen, "bakkalda kalmamış, şunu da sen boz" diyenler v.b. Elinde kâğıt para ile kapıda dikilen yaşlı kadına köyün bakkalı "D", "Parayı bozduracağına tümünü virsen olma mı?" diye sorduğunda: "Oğul, bu asker parasıdır, uğur getirir. Çoğundan, azı hayırlıdır", cevabını aldı.

Asker adayları önce yaşlı kadınların evlerine varır, el öper, onların dualarını alırlar. Bu arada ceplerine bırakılan paralar için de "sağ ol" derler. Kadınlarla helâlleşme (hoşçakal) evlerde olur. Evlerdeki vedalaşmalar bitter bitmez tüm köylü, köyün çıkışındaki harman yerine toplanırlar. Kadınlar ve çocuklar arkada, erkekler önde sıra olurlar. En öndeki sırada da ortada asker adayları, yanlarında gelecek dönem ya da yıl askere gidecek gençler bulunur. Toplama ve saf (sıra) olma işi tamamlanınca köy imamına haber gider. İmam, kadınlar sırası ile erkekler sırası arasında yerini alır. Yaşlılardan birinin "Haydi Hoca Efendi", işareti üzerine hoca yüksek sesle önce Kur'an'dan bir parça okur, sonra, dua eder. Tüm grup elleri önde, avuç içleri yukarıya dönük durumda "Amin" der, "Fatıha" okurlar. Erkek keçe burada veda edilir. Şapkasının siperini ters çeviren (öpülen eli rahatça altına götürebilmek için) adaylar, sıra ile el öpmeye başlarlar. Sağ elini öptürmek için uzatan, sol eli ile de hazırladığı bozuk parayı asker adayının cebine bırakır ve : "Yavru, benim için de bir gece nöbet tut. Vatan görevi sevaptır", diyerek verdiği para karşılığı onun askerde tutacağı nöbete or-

tak olmak ister. Asker adayları erkeklerle vedalaşırken kadınlar da arka sıralardan olanları izlerler. Adaylar zor koparlar gruptan. Çok yakınları ve gençler biraz daha geç ayrılırlar adaylardan. Köyün dışına hâttâ daha da öteye kadar eşlik eden olur onlara. Tören sırasında kendini tutamayıp ağlayan adaylardan tatlı bir zını kahr törende hazır bulunanlara. Köyün gözle görünmez yerinde asker adaylarını, beyaz sırt torbaları ile bekleyen yakınları vardır. Onlar da orada vedalaşır, adaylara içerisinde çamaşırları ve yiyecekleri (Çörek, börek vb.) olan beyaz torbalarını teslim ederler. Çantalar sırtlara asılır ve İlçeye varmak üzere otobüs yoluna doğru yürünür. İyice tenha sayılan bir yerde de cepte toplanan paralar dikkatle sayılır.

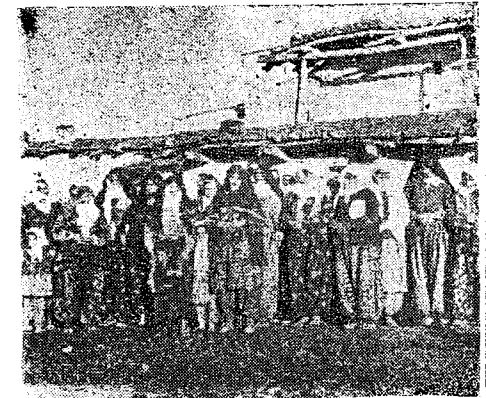
Asker adayı aileleri, uğurlama töreninden sonra evlerine dönüp, ziyaretçi beklerler. Tüm köylüler, gruplar halinde bu evlere teker teker uğrar : "Sağlıkla varсын, gelsin" derler.

Asker dönüşü tören yapılmaz bu yörelerde. Askerden dönene "Hoşgeldin, geçmiş olsun", denir sadece.

Sonuç

Köyümüzde askere uğurlama geleneği, ne zaman başlamış olduğu köy yaşlılarına bilinmeyen köklü bir dayanışma örneğidir.

Tüm köylü; yaşlısı, genci, erkeği, kadını gençlerin vatan görevini yerine getirmeye

Kadınlar gurubu erkekleri izlerken

gittiklerine tanık olmuşlardır. Askerde yapılacak en ufak bir hata köyde duyulacak ve yüz kızartıcı olacaktır asker için. Hâlâ grup kontrolünün etkisi altında olan ve bunun bilincine varan er, tüm uysallığı ile görev başındadır askerde.

Nöbetten şikâyet edemez. Nöbete hile karıştıramaz. Zira, peşin almıştır köyünde bu nöbetlerin parasını. Zaten biraz da köydekilerin adına tutmuyor mu bu nöbeti? Mehmetçik bu düşünceler içinde nöbeti başında deha da güçlüdür. Askerliğin ödün (taviz) vermez katı emirlerine kayıtsız, şartsız uymanın temelinde bu görüşler harkimdir, tüm köy çocuklarında.

Bu yörelerde padişahlık devri hariç askerden kaçan tek fert hatırlanmıyor. Köylülerce çok ayıplanır askerden kaçanlar. Asker kaçağı asla dönemez köyüne, hem ne yüzle dönecek, nasıl bakacak köylülerinin yüzüne? Kır toplumlarına özgü böylesine bir dayanışmadan yoksun "şehir beleri"dir tüm asker kaçakları köylülerce.

Yüz-yüze ilişkilerin yoğun olduğu geleneksel kır toplumlarından gelen erler, hemşehri ya da aynı köyden iseler, asker de olup bitenlerin köyde duyulacağı sa-

Kucak kucaca vedalaşma.

yrıtıısından hareketle, asker ocağında görevlerinde devamlı başarı kazanmışlardır. Aralarında açıkça görülen en iyisini yapma yarışması yanında birbirlerine olanca güçleri ile yardımcıdır.

Cebe para indiriliyor.

Terhisten sonra köy gençlerinin kentli gençlerden farklı olur köye dönüşleri. Bu kez ellerinde beyaz, sırtta taşınan askılı torbalar yerine tahta bavullar vardır. Özel bir yeri vardır bu bavulların evde. Tüm askerlik anıları onun içindedir bir anlamda.

Bir düzeltme : Dergimizin 270 No. lu ve Ocak 1972 sayısında 6197 — 6201 nci sayfalarında yayınlanan yazının "Örencik'te Kurban Bayramı" başlıklı yazısının 6201. sayfada, 1. sütundaki kısmında alttan 10. satırdaki basit kelimesi, dominant karşılığı başat olacaktır. Başta gelen = basat, yerine yanlışlıkla tam aksi, anlamı değiştiren basit kelimesi dizilmiştir. Yazar arkadaşlarımızdan ve okurlarımızdan özür diler, düzeltiriz. T.F.A.

- (1) Kızılcahamam İlçesine bağlı bir dağ köyü.
- (2) Trene ücretsiz binme izin belgesi, (üçte bir).
- (3) 3 Kasım 1971 Çarşamba.

Kabadayılar, Silâh ve Gelenekleri

Yazan : İsmail Hakkı SOYYANMAZ

(Derleme yeri : Geçmiş yıllarda Edirne'de "Sandıkçı'nın Sazcı Tekkesi").

KABADAYILAR

K a b a d a y ı ' l a r : Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa Kıtasında, Hristiyanların çoğunluk teşkil ettikleri yerlerde, Türk kardeşlerini koruyan, "Babayiğit"lerdir. Hayatının büyük kısmını Meydan-ı Gazada tüketmiş, sulh içinde de, Türklere hile ile saldırıda bulunan Hristiyanlar ile döğüşen, Anadolu'dan Rumeli'ye geçen, Türk Akıncıları idiler. Kavuklarına "Hüma kuşu kanadı"ndan tüyler koyarlardı. Taktıkları tüyler, bahadırılık nişanesi idi. Türkler arasında saygı ile karşılanırlar, "Babayiğit" olarak adlandırılırlardı.

Babayiğitler'e "Kabadayı" denilmesi, Rum entrikaları ile başlamıştır. Son zaman kabadayılarının en çok kızdığı kelime, kabadayı sözüdür. Türkler Avrupa Kıtasına yayıldıklarında, Hristiyanlar arasında azınlık idiler. Mahalleleri ve köyleri ayrı idi. Gece hava karardıktan sonra Hristiyan mahallelerine giren Türkler geriye dönemeyip, hile ile vuruluyorlardı. 1913 Balkan Savaşı'na kadar, her mahallenin emniyetini koruyan karakollarda, görevli sayısı, üç ile dört kişiyi geçmezdi. Her saat başına bir kişi vurulur, ardi aranmaz, aransa da bulunmazdı. Ordu mensupları ve devlet adamları içinde gayrimüslimler vardı. Bu kişiler gizli bilgileri kendi azınlıklarına duyuruyorlardı. Emniyet teşkilatımızda da etkileri oluyordu. İş, bu babayiğitler'e düşüyor, hem karakol basıyor, hem de cinayet işleyenlerin cezalarını veriyorlardı. Halk ta bunları saygı ile karşılıyor du. Bu babayiğitler hiç bir Türk kardeşi ile döğüşmezdi. Kendi aralarında bir gerginlik olduğu durumlarda, mertçe karşılaşırlar, meydan okuyan, başından kavuğunu çıkartıp, diğerinin önüne bırakırdı.

"Kavuk çıkarma"nın anlamı, iki bahadır'ın döğüşmesi, bahadırılık şerefini düşüreceğinden, "— Beni bahadır kabul etme" demektir. Diğer de, ya O'nun elini öper, yahut o da kendi kavuğunu çıkartıp, diğerinin yanına bırakır, kabalığını atar, perçemini öne çekerek. Bu da; "Ba-

şım senin olsun" anlamına gelirdi. Teke tek döğüşlerde, saldırmannın yüzünü kullanana, yere düşürdükten sonra ve önden kaçınca arkadan vurana, diğer arkadaşları selâm vermez, kavuğunda tüy varsa, söküp diğerine takarlardı.

Vuruşmalar, ölümsüz sonuçlarıdır. Döğüleni, diğerinin kaldırıp, kol altında tutması usüldendi. Perçem kesmeyip başışla-yana "Babacan" derlerdi. "Her babayiğit, babacan olamaz" derlerdi. Eğer iki taraf ta yenilmeyi kabul etmezse, diğer arkadaşları tarafından ayrılır, kavukları değişik geydirilirdi. Bu da: "Sen O'sun, O da sendir" anlamına gelirdi.

Her iki durumda da, seyirci bulunanlar, kanlarını birleştirip, "Kan kardeşi" olmalarını sağlardı. Kan kardeşleri arasında da yaşlı olanın sözü dinlenir, kavga olmazdı. Bu durum, kin ve kan davası gütmennin önüne geçerdi. Kabadayı yetişen bölgelerde, bu yüzden kan davası gelenek haline gelmemiştir.

Türk geleneklerinin başında, merdane döğüşmek gelir. Kanûni Sultan Süleyman'a; "Venedik gemilerinin alt kısımları keskin yapıldığı için, bizim düz altlı gemilerimizden daha fazla yol alıyorlar, yeni yapacaklarımızı Venedik tipinde yapmamıza فرمان buyurmanız iyi olur", diye bilgi verdiklerinde, Kaptanı Derya Hayrettin Paşayı çağırıp, düşüncesini sorduğunda; Hayrettin Paşa'nın, "Onlar, gemilerini kaçmak için yapıyorlar. Bizde kaçanı kovalamak, yığıtlık şanından değildir. Altı düz olsun, ardından ermesin, yeter ki karşılığında dönüşü kıvrak olsun", demesi Türkün yigit ruhunun aynasıdır.

Hayrettin Paşa'ya "Barbaros", babayiğitler'e de "Kabadayı" adlarını Türkler vermedi. Bunlar, gayrimüslimler tarafından verilen soğutucu isimlerdir. Bu kelimeleri Türk halkına benimsetmeyi, ustalık ile başardılar. Babayiğit kelimesinin bugünkü dilimizde sözlük karşılığı "Yetmiş delikanlı, yahut kelle kulak yerinde irikrym delikanlıdır".

Bahadırılık devrinin sona eriş ve Kabadayı'lık devrinin başlaması, Barbaros'tan

daha sonraki zamanlarda 1800 yıllarında, III.Selim zamanındadır.

Kabadayılar; Kabadayı, Külhani kabadayı, Külhanbeyi olarak üç ayrı bölümde, üç ayrı görünüşte, tek isim altında toplanmaktadır.

Keçe külâh zamanından sonra, gayrimüslimler, babayiğitleri elde ettiler. Kazançlarından bir miktar para ayırıp, geçimlerini temin etmeye kalktılar. Aralarında dostluk kurup, meyhanelere alıştırdılar. Yorgunluk ayranı yerine rakı verip, adına da "Aslan südü" dediler. "Kedi sirke içmez, rakıyı insan içer, suyu hayvan içer" dediler. "Hayvan hakkına insan hakkı karışmaz", deyip, susuz içmeye alıştırdılar. "İçen yürekli olur", anlamına gelen, kadehlerin üzerine kalp resimleri yaptılar.

Saray mensupları, kaplumbağalara mum dikip, lâleler arasında zevk âleminde iken bahadır'ları da, allı güllü atlas fistanlar geydirilmiş, güzel endamlı işveli - cilveli azınlık dilberleri büyülüyor, santuri, keremânî, kanunî, Andirikyanlar, Mihranlar, ve benzerler hep bir ağızdan :

Aaah! ah!..
Giyer fistanımı atlas,
Atlasa iğneler batmaz. (Meleğim)
Benim yarım, bensiz yatmaz.
Urum Dilberî! Gel. Badeyi ver.
Mezesini, Sakıy sen ver.
Rahmını da, Rahman'a,
Yak, dik mumu şamdana.
Anasını urgana,
Kızını da yorgana.

(Sarsak olmaz mı?)

Aaaah! ah!..
Giyer fistanımı beyaz,
Geceler gündüzden ayaz. (Meleğim)
Benim yarım, kardan beyaz.
Urum Dilberî! Gel. Badeyi ver.
Mezesini, Sakıy sen ver.
Rahmını da, Rahman'a
Yak, dik mumu şamdana.
Anasını urgana,
Anasını urgana,
Kızını da yorgana.

(Sarsak olmaz mı?)

Aaah! ah!..
Giyer fistanımı yeşil,
At kolun, boynumdan aşır. (Meleğim)

Sarhoşum, dilim dolaşır.
Urum Dilberî! Gel. Badeyi ver.
Mezesini, Sakıy sen ver.
Rahmını da, Rahman'a,
Yak, dik mumu şamdana.
Anasını urgana,
Kızını da yorgana.

(Sarsak olmaz mı?)

Şarkılarını söylerken, tezgâhtaki meyhaneci Tanaşlar; "Yasasin", diye bağırınca, kabadayılar da, yumruklarını masaya indirip : "Yaşaaa" diye nara atmaya başladılar. Masadaki dökülen mey ve mezeler için, Tanaş'ın çırağına "Sil Apistol. Sil", demesi, Bekri Mustafa olayını hatırlatıyordu "Bekri Mustafa, kay ettikçe yanındaki köpeği, çıkanları yeyip, Bekri'nin ağzını yaladıkça, meyhaneci siliyor zannı ile, "Sil Apistol, sil!... İyilini unutmam." dermiş.

Meyhaneci Apistollar, Tanaşlar, Ramazanlar'da da, kabadayılar ile ilişkilerini kesmediler. "Unutma Bizi Dolması", ismini verdikleri yiyecekler ile ev masraflarını da, evlerine gönderdiler.

Kabadayıların ve Saray mensuplarının eğlence âlemleri, yeniçerilere de sızdı. Önceden söylemiş oldukları :

Allah Allah! İllâallah!..
Baş üryan, sine püryan, kılıç alkan.
Bu meydanda, nice başlar kesilir, olmaz soran

Eyvallah! Eyvallah!..
Kahrımız, kılıcımız, düşmana ziyan.
Kulluğumuz Padişaha âyan.
Üçler, Yediler, kırklar!..
Gülbangî Muhammedî, Nuri Nebî, Keremî

Alî
Pirimiz, Hünkârımız, Hacı Bektaşî Velî.
Demine, devrânma, diyelim. Huuu!..

Gülbangî'nı söylemeyi unuttular. Halk arasında sakız olup çiğnenen söylentilere karşılık :

Yuuuh!.. Yuh!
Yuh, munaşık Yezid'e.
Çıksın, gören gözü de.
Kısır kaldı gelini,
Karısı da, kızı da...

Şeklinde deyişlerle, civelekleri oynatıp, zevk âlemlerine dalmaya başladılar. "Civelek", tüysüz yeniçerilere verilen isimdir.

Dışarıya veya sokağa çıkarken, yüzlerine peçe-tül koyarlardı.

KÜLHANI KABADAYILAR

Altmış milyon Türk'ün, çekiçlerinin tek noktaya vurduğu, düşünce ayrılıkları ile Türk Milletinin manevi bağı kopmazdan, Türk gölü Karadeniz'in bir ucundan, Türk gölü Akdeniz'in bir ucuna kadar olan ülkelerini elinden kaptırmazdan :

Saffet Paşa ne bakarsın ?

Nafile kılıç takarsın!

Osman Paşa harbediyor,

Sen, gözlerin mi kaparsın ?

Mırtat Paşa uzun boyun,

Damat mıydı, senin soyun?

Osman Paşa harp ediyor,

Sen yersin Varna'da koyun.

Rauf Paşa iki gözüm,

Böyle midir, senin sözün ?

Osman Paşa harp ediyor,

Sen yersin, Zağra'da üzüm.

Türküsunü ağıyarak söylemezden, kısaca ülkü birliği'nin bütün bulunduğu zamanlardaki Babayiğit'lerin kavuk değiştirme usulleri bu sıralarda ortadan kalktı. Babayiğit gelenekleri, hakaretle karşılaşmaya başladı. Kabadayılar arasında, birbirlerine karşı soğukluk girdi. Benim kavuğum değişiktir, anlamına gelen, keçe külâhlarını buruşturup giymeye başladılar.

XIX. asır başlarında, Rumlara uyarak, başlarına bir iki kulaç uzunluğunda şal sarıp, kalyoncu mintanı giyip, kollar sıvandı. Kol ve göğüslere döğme yapılmaya başlandı. Rum usulü bacaklar çıplak bırakılıp, diz çakışı geydiler. Galata yemenisi'nin içinde parmakları görünmeye başladı. Bıyıklar, Alman usulü Alaburus buruldu. Perçemleri budayıp, aynalı tıraş olmaya başladılar. Aynalı tıraş : Tepe ustura ile kazınıp, yanlarda saç bırakılırdı. Aynalı tıraş yakın zamana kadar, halk arasında "Top ense-pırpır bıyık" denirdi. Giyimişlerine gene kendi aralarında, "Pırpır kıyafet", halk arasında da: "Baldırıcıplak", denildi.

Gelenek ve giyimişlerde olduğu gibi dilde, konuşmada, kelime vurgularında, hece uzatmalarında değişiklikler oldu. Türkçe kelimeler arasına kattıkları yabancı döküntüleri ile, "Argo" meydana geldi.

Yine Babayiğitler'in, "Kavuk çıkarma"

geleneği, önceleri "Külâh kırma", sonraları fes püskülünü öne eğip, "Fes kırma" durumlarına girdiği gibi, fes zamanı başlayan başa dokunup: "Haydi hayırlısı!" deme adetine halk diliyle "Pandik basma" denir ki, hile ile aldatılanın kendi geleneği ile kendisi alay ediyor, demektir. Bu yüzden 1913 Balkan Savaşı önceleri, Edirne'de birkaç kanlı olay olmuştur.

KÜLHANBEYİLER

Külhanbeyi; külhan oğlunu anlamına gelir. İstanbul'da doğmuş bir kelimedir. Tarihçesi, yeniçeriler zamanına dayanır. İstanbul'da sayısı on kadar hamam vardı ki, yıkanmaya kim giderse, soyulmadan çıkmazdı. Fındıklı Hamamı, Tophane'de Kılıç Ali Paşa Hamamı, Galata'da Buğluca Hamamı, ünlü hamamların başında gelir.

Akşamları bu hamamlar, genç oğlanlar ile dolardı. Gelen zengince müşterilerden çeşitli yollar ile çarptıkları paraları, gündüz olunca, kabadayı gibi harcarlar, kabadayı görüntüsüne bürünürlerdi.

Günümüze kadar sirayet etmiş bulunan, kendi ırkdaşı ile döğüş çıkaran, emniyet mensuplarının yaka siltiği külhanbeyi'lere bugün için kabadayı demek hatalıdır.

KÜLHANI KABADAYILARIN HARAÇ ALMA USÜLLERİ

Azınlık mensupları Osmanlı - Rus Savaşı'ndan sonra, kabadayılar dirsek çevirmeye başladılar. Kendi mahallelerine gelen Türkleri, hile ile yok etmekten de geri kalmadılar. Türkler arasında mahalleliler arasında gerginlik meydana getirip, semtlerin kabadayılarını bir birlerine düşürdüler. Kendi mahallelerindeki Türkleri içki ile sarhoş edip, diğer mahalledeki Türkler ile çarpışmaya gönderdiler.

Türkler arasında mahalle baskınları başladı. Her akşam için birkaç yaralama ve ölüm olayı olmaya başladı. Bu arada iş yapmayı, döğüşmeyi meslek haline getiren, haraç olarak geçimini temin eden, külhani kabadayılar türedi. Bunlar aldıkları haraçları, semt kahvelerinde masa üzerlerine dökerler, kendilerine yalnız bir altın alıp, diğerlerini taksim ederlerdi. Her kabadayının haraç alma usulü başka başka idi. Örneğin :

Edirneli Büyük İhsan, 160 cm.'lik pala

sını yanından eksik etmezdi. At üstünde gezer, geçtiği yerlerde esnaf, dükkânlarından dışarıya çıkıp selâm verirdi. Gözünü takılan fakire, "— Düş ardıma" der, önce meyhanelere uğrar, atından inmez, meyhanecinin göveç çanağı içinde getirdiği şarabı içirtir, sonra meyhaneciye dönüp, "— Gör bu garibi" deyip, fakiri gösterir, kendi para almazdı.

Prende ve salto atarak, çift bıçakla döğüşen Yeniimaretlî Bala Mehmet Ali, meyhaneye kapısından adım atmadan, bıçaklardan bir tanesini atardı. Eğer attığı bıçak masaya saplanmış ise, "masa kur", anlamına gelirdi. Şayet tezgâha saplanır ise, "para ver", demekti. Arkadaşları: "Bıçağımı su bardağına atardı, bardak kırılmaz, ortasından masaya mihlanırdı" derlerdi.

Küçük Muratça, melek görünüşlü bir adamdı. Meyhanecinin tezgâhına gider, boynu sakatmış gibi büküp, karışı ile tezgâhı karışlar, sonra bir masaya otururdu. Saydığı karış kadar sarı lira ile içkisi, bir tabla içinde önüne gelirdi.

Külhanî kabadayılar arasında, kendi gitmeden, küçük bel bıçağını bir kırmızı beze sarıp, yeni yetişen gençlere vererek boyunlarına birer çapraz çevre astırıp tahsilât yapanları da vardı. (Boyuna çevre yahut mendil asmak, görevli anlamına gelir. Bu usûl, Tanzimat devrinden sonra başlamıştır. Askerî yahut, Zaptiye Teşkilâtına mensupların, manevra kayışını temsil eder).

(Folklor : 40)

Bize gelen KİTAPLAR

● Mehmet Halit BAYRI : "İstanbul Folkloru". İkinci baskı. A. Eser Yayınları, İstanbul Serisi, No. 1. Adres: Doğubank İş Hanı, Kat 4, No. 412. Sirkeci — İstanbul. Genel dağıtım: Bateş. 23,5 x 16,5 Cm. boyunda, 256 sayfa, 25 lira.

● Yaşar NABİ : "Dost Mektupları". Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız. Varlık Büyük Eserler Kitaphâğı; 209. 16,5 x 12 boyunda, 197 sayfa, 8 lira.

● Fahir İZ : "İngilizce - Türkçe Sözlük. Önsöz, Kısaltmalar, Söyleniş işaretleri, Kural dışı fiiller, bibliyografya ve sözlük. Bez ciltli. Türk Dil Kurumu Yayınları : 332. 24 x 17 boyunda, VIII + 416 sayfa, 40 lira.

● H. Uğuroğlu BARLAS : "Gaziantep Tıp Fakültesi Tarihi ve Azımlık Okulları". Gaziantep Kültür Derneği Yayınları, No. 57. 19,5 x 14 boyunda, 72 sayfa, 5 lira.

● Hasan Remzi ÇİTÇİ — Şakir Sabri YENER : "Osmanlı Devletinin Son Yıllarında Gaziantep'te Sanat ve Ticaret Dalları". Gaziantep Kültür Derneği Yayınları : 58. 19 x 14 boyunda, 88 sayfa, 4 lira.

● M. Fahri OĞUZ : "Denize Düşen Taşlar". Hikâyeler. Hisar Yayınları : 17. 19,5 x 13,5 boyunda, 158 sayfa, 7,5 lira.

● İsmail GERÇEKSÖZ : "İkinci Dönuş". Şiirler. Hisar Yayınları : 18. 19,5 x 13,5 boyunda, 70 sayfa, 7,5 lira.

● Vehbi Cem AŞKUN : "Duygu Dünyası Mevlâna". Mesnevî'den açıklamalı seçmeler. Öğretmen Hatiboğlu Kitabevi — Eskişehir, yayını. 24 x 17 boyunda, 64 sayfa, 5 lira.

● M. Şakir ÜLKÜTAŞIR : "Büyük Türk Dileci Kâşgarlı Mahmut". Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları, Türk Diline Emek Verenler Dizisi : 16. İkinci genişletilmiş baskı. 20 x 14 boyunda, 228 sayfa, 10 lira.

● M. Kadri SÜMER : "Sevmek Zamanı". Şiirler. P. K. 37, Basmane-İzmir. 16x12 boyunda, 48 sayfa, 3 lira.

Sivas ve Eskişehir'de Sünnet

Yazan : Vehbi Cem AŞKUN

Her gelenek önce görenekle başlar. Görenekler gelişe gelişe sonuçta gelenekleşir. Bizim geleneklerimizin iki kaynağı vardır. Birincisi, İslâmdan önceki geleneklerimiz ki, kökü Orta Asya'dır. Bugün bu kaynaktan gelen geleneklerimiz genellikle halk edebiyatı ile halk müziğidir.

İkinci kaynak, İslâmlığın kabulü ile Arap ve Acem geleneklerinin toplum düzenimize giren ve bir din kuralı olanağı taşıyanlardır. İşte sünnet bunlardandır. Süleyman Çelebi mevlidinde Peygamberimiz için, "kesilmiş göbeği, olmuş sünneti" demektedir. Bu yüzden bazı çocukların doğuştan sünnetli oluşuna "Peygamber sünneti" denir.

Bütün Anadolu'da aşağı, yukarı pek küçük ayrılıklarla hemen hemen sünnet geleneği aynıdır. Özellikle şehirlerde bu tören iki şekilde yapılır. Her ana ve babanın, kızıdan mürveti, onun evlenmesi, arıya le, namusuyla gelin olup gitmesidir. Oğlunsa ana ve baba için iki mürveti vardır: Sünnetliğini ve evliliğini görebilmesidir.

Anadolumuzda oğlana, kızdan çok önem verilir. Eskiler, kız el aşu, oğlan düşman körtüdür. Kız doğan evin dört duvarı ağlar, derlerdi. İşte bu inanışın kökü Arap geleneğidir. Zira Araplar erkil aileye mensup bir topluluktur. İslâmdan önceki devre, câhiliyet dönemi, denir. Kızlar yok edilirdi. Nitekim bir adam vakti saadette daima ağlardı. Sebebi sorulduğunda, "12 yaşındaki kız çocuğumu giydirdim, kuşattım ve elimle kazdığım bir çukura koydum. Üzerine ittiğim toprak göğsüne gelmişti ki, küçük ellerini uzattı ve baba, sakalın toprak olmuş, deyip temizledi. Şimdi bu durum hatırıma geldikçe bu işlediğim cinayetten ötürü ağlıyorum. Bir de bu ağlayışımın sevindirici yönü var: İyi ki bugünlere yetiştim ve İslâmlığın sayesinde başka cinayetlerden kurtuldum. Ağlayışımın bir yanı da böyle sevincimdedir", dedi.

Bizde erkek çocuğa önem verilisinin nedeni budur. Sonra bunun bir başka yönü de, erkek çocuğun aile adını yaşatmış olmasıdır. Araplar erkek çocuğu olmayana "ebter" derlerdi. Peygamberimizi müşrikler

bu yüzden küçük düşürmek istemişlerdir. Kevser süresi bunun üzerine nâzil olmuştur. Türkler ana erkil aileden olduğu için bizde kadının değeri büyüktür ve ailenin büyüğü dayıdır. Hâkanla Hatun taht'a aynı koşullarla yanyana otururlardı. Yalnız İslâmlığı gönül rızamızla ve kendi dinsel inanışımıza uygun buluşumuzdan İslâmlıkla ilgili her görenek ve geleneği aynen almış bulunuyoruz.

Anadolumuzda sünnet geleneği iki şekilde yapılır demiştim. Bunun birincisi herhangi bir düğünde yapılan sünnettir. Ben şahsen böyle çok yakın bir akrabamın düğününde evlenenin kardeşiyle sünnet olduğumu hatırlarım. İkincisi ise, özel olarak yapılan sünnet düğünüdür. Sivas'ta sünnet olacak çocuk önce hamama gider. Sünnet hamamı çocuğu sünnet durumuna hazırlar. Hamamdan çıkınca eskiden faytonlarla, şimdi ise ebirkaç taksi ile şöyle kısa bir geziden sonra eve getirilir ve sünnet ameliyesi yapılır.

Zenginler gerçekten sazlı, sözlü, büfeli bir düğün yaparlar. Daha orta halli olan ve dinsel inancı güçlü olanlar da mevlid okuturlar. Çocuğu uyutmamalı, derler. Zira kan boşanmasından korkular.

Bugün pek çok aile, hastanede kestirip, evlerine getiriyorlar. Herhangi bir tören de yapılmıyor. En doğrusu da budur. Hatta sünnetçiler çocuğun acı çekmesi karşısında büyüklerin yeyip, içip eğlenmesini doğru bulmuyorlar. Ben çocuklarımı düğünsüz sünnet ettirdiğim için sünnetçiler çok memnun kalmışlardı.

Eskişehirde sünnet töreni daha başkadır. Sünnet olacak çocuklar sünnet kılığıyla bir ata bindirilir. Atın başını millî kılıklı bir genç çeker. Bu cebken ve zıvgadan ibarettir. Başında fes ve poşudan bir sarık vardır. Atın arkasında sıra sıra faytonlar yer alır. En önde saz ekibi bulunur. Faytonlarda mahallenin ve yakınların çocukları bulunurlar.

Şehri dolandıktan sonra eve gelinir. Mir safirlere nohutlu pilav, ırmık helvası, üzüm ikram edilir. Sünnetin mevsimi okul-

ların açılmasına bir ay kala başlar. Özellikle pazar günleri seçilir. Sünnetten sonra mevlid okunmaktadır.

Sünnetin hekimlik bakımından sağlığa faydası vardır. Zaten İslâm dini, sağlık ve ahlâk kuralları üzerine kurulmuş bir dindir.

Sünnet islâmîğin belli başlı kuralları arasındadır. Herhangi bir huristiyan Müslüman olmak isterse, yaşı ne olursa olsun, sünnet olması gerekir. Çünkü dinimizin kurucusu Peygamberimizin sünnetidir. Hem bu sünnet bir farz kadar önemlidir ve İslâmîğin erkeklerde bir belliği, osmanlıca deyimiyile alâmet-i fârikasıdır.

Gün geçtikçe sünnet geleneğimiz, daha basitleşmekte ve düğün gibi masraflı törenlerden uzaklaştırılmaktadır. Birçok tannadıklarımız sünnet düğününe harcanacak parayı çocuğun banka hesabına yatırmaktadır. Maddî dünya ister istemez insanları kendi gidişatına uydurmak zorunda kalıyor.

Vaktiyle köylerde olduğu gibi, Anadolu şehirlerinde de davullu zurnalı, pehlivan güreşli ve geniş sofralı ziyafetlerle yapılırdı. Ana ve baba için bir çocuğun sünneti de, evliliği kadar büyük bir önem taşırdı.

Sünnetçilere gelince: Eskiden sünnetçiler bir nevi cerrahlar, Yaralara ilâç yapar, bu bakımdan birer doktor kimliği taşırdı. Bugünse bu görevi sağlık memurları ile, doktorlar yapıyorlar.

Dün bir de abdal adı verilen halk doktorları vardı. Bunlar gezicidirler. Şehir şehir, kasaba kasaba, hatta köy köy gezer çocuk sünnet ederlerdi. Bunlar için hiçbir hazırlığa lüzum yoktu. Sokakta oynayan çocuk hemen yakalanır sünnet edilip, evin-

de yatağa yatırılırdı. Ne hal ise bu insanların kestiği çocuklar çok kısa zamanda iyi olur ve sokağa çıkarlardı. Bugün artık böyle sünnetçiler yoktur.

Bazı aileler, toptan yapılan sünnet törenlerine katılmaktadırlar. Yine eski bir geleneğimiz olarak, çocuğunu sünnet ettiren bir aile mahaliede bulunan yoksul komşu çocuklarını da kendi çocuklarıyla sünnet ettirmeyi hayır sayarlardı. Bugün bu işi hayır dernekleri yapıyor. Bu bakımdan Çocuk Esirgeme ve Kızılây gibi derneklerimizin hizmetleri büyüktür.

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

(Folklor : 41)

Saz Şairleri, Aşıklar :

6289

Gürün'lü Aşık Gülhanî

Yazan : İhsan HİNÇER

Halen Beytüşşebap'ta görevli olan Gürün'lü Aşık Gülhanî divan sazı ile...

Aşık Gülhanî 1940 yılında Sivas'ın Gürün ilçesine bağlı Şeref Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Halil adında bir köylünün oğludur. Esas adı Mehmet Kargı olup aşık Gülhanî mahlası ile şiir yazmaktadır.

İlk ve Orta tahsilini bitirdikten sonra çeşitli nedenler yüzünden tahsiline devam edememiştir. Aşık Gülhanî aşkı ve âşıklığını şöyle anlatıyor :

"Bende küçük yaşından beri şiire karşı büyük bir sevgi vardı, hece vezni ile şiir yazan halk ozanlarının kitaplarını alırdım, o kurdum. Nerde bir aşık görsem onun sözlerini canı gönülden dinler, ferahlamak isterdim. İçimde fırtınalar kopardı. Hanî, ateş düştüğü yeri yakar derler. Bu ateş te benim içimi yakıyordu.

Günlerden bir gün Sivas'a gittim. Gezip dolaşırken kitapçının birine uğradım, gözüme Aşık Meslekî'nin kitabına ilişti. Aldım. O gün Meslekî'nin hayatını beş altı kerre okudum, Bu içli halk ozanının hayati

bana çok tesir etti. Meslekî'nin hayatını okuduktan sonra şiir zevkini alarak şiir yazmaya başladım. Fakat içimdeki aşk ateşini yine söndüremedim.

Çekmiş olduğum çileleri, duygu ve düşüncelerimi dile getirmem mâli güçlükler yüzünden bugüne kadar mümkün olamadı.

İlk olarak Darende'nin Ayvalı nahiyesinden Aşık Ali Demir ile karşılaştım. Onu yendim".

Aşık Gülhanî (Mehmet Kargı), halen, Vatanımızın bir sınır şehrinde şerefli görevini yapmakta, halk şiirine, saz şairlerine ait yazıları dikkatle izlemektedir.

Aşık Gülhanî'nin şiirlerinde lirizm hâkimdir. Koşma ve semai tarzını kullanmaktadır. Aşağıda şiirlerinden bir kaç örnek bulacaksınız.

SIRRI DİLDEDIR

Deli gönül ne düşünüp durursun
Bülbüt figan eder sırrı güldedir

Yıllık aboneli : 25,
altı aylık aboneli : 15
liradır.

Xurt dışı senelik abone :
\$ 4, £ 1.5, DM 12

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basilmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul , Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

DEMER KÖYÜN MUHTARISIN

Demer köyün muhtarım babada
 Demer köyün muhtarım bebe
 Gelme köyümün ebebe
 Demer köyün muhtarım
 Yelm mi tavuğu, kazı
 Azalara kaldı azı
 Valahı kandırm bizi
 Demek köyün Muhtarım
 Razi olmadı Baş ağza
 Muhtarile yaplı nıza
 Kazım budu kaldı bize
 Demek köyün Muhtarım
 Bahar ile cogar Kepenek süğü
 Hiç bitmez figam zari Sivastım
 Gezzem kazasını başta Gırunu
 Bim bir geği olur onun ürünü
 Ağ geze de tok görünü karmı
 Hiç digarı cıkmaz sırtı Sivastım
 Çoğaldı nüfusü geği yüz bini
 Arttı fabrikalar güceldi ünü
 Aşık yetiştirdi en sonra beni
 ASİK GÜLHANİ dir varı Sivastım

CAN VERİR

Kara bulut karrıyör
 Ay ömünde perde gibi
 Benzim soluk sararıyör
 Del gönül darda gibi
 Otur desem yar oturmaz
 Derdim nedir diye sormaz
 Bir buse istesem vermez
 Bençileym zorda gibi
 Bu aşk simemi kavurdu
 Fелеk bana bir tas vurdu
 Kemiklerim hurda gibi
 Üçup dala konucayım
 Bulbul gibi tıncecayım
 Kerem gibi yamacayım
 Sanık simem korda gibi
 Deli gönül üstlandı
 Bir vıst sözüm üstelendi
 Yar köyümde hastalandı
 Vıcanda kanterde gibi
 Abdal olup sal gıymedin
 Dost cenalline doymadım
 Gezmelik bir yer köymadam
 "Apollo 10" turda gibi
 Nedir bu çektiğim zarar
 Aslımıya verdim karam
 GÜLHANİ bir gün can verir
 Gulisuz, kurı yerde gibi
 İsmail Hakkeri dir Piri Sivastım

KÖYÜN ALVAR MI

Demek köyün Muhtarım
 Demek köyün Muhtarım
 Yine geldi bir çil horoz
 Sanık biz görmedik koruz
 GÜLHANİ ye de ver birza
 Demek köyün Muhtarım
 Sordum sana inkâr etme
 Köyün Alvar mı, Bıctır mi
 Dediler ki adı Fatma
 Köyün Alvar mı, Bıctır mi
 Benzıyörün adu kusa
 Begaz göksün mermer taşa
 Dediler ki adı Ayşe
 Köyün Alvar mı, Bıctır mi
 Susuz kaldı gönül bendi
 Ömün için yurek yandı

GÜLÜ NE GÜZEL

Demer köyün Muhtarım
 Demer köyün Muhtarım
 Az demedin çok demedin
 Baldan aşığı yemedim
 Köyde yağ kaymak komadım
 Demek köyün Muhtarım
 Demek köyün Muhtarım
 Fakir olm da düşüm
 Fakir olm da düşüm
 Baygım bıkıtın kıym
 Ücretim aldın peşim
 Demek köyün Muhtarım
 Demek köyün Muhtarım
 Vahıye şikayet edim
 Toplamın parayı yedin
 Yol yaptıracağım dedim
 Demek köyün Muhtarım
 Demek köyün Muhtarım
 Hamı ne yaptırın köye
 Fakirleri soya soya
 Para toplun lazım diye
 Demek köyün Muhtarım
 Gemenizi dürte dürte
 Bogazım yırtta yırtta
 Ne kadar yedin yunurta
 Demek köyün Muhtarım
 Demek köyün Muhtarım
 Kazım budu kaldı bize
 Muhtarile yaplı nıza
 Razi olmadı Baş ağza
 Muhtarile yaplı nıza
 Kazım budu kaldı bize
 Demek köyün Muhtarım
 Razi olmadı Baş ağza
 Muhtarile yaplı nıza
 Kazım budu kaldı bize
 Demek köyün Muhtarım
 Bahar ile cogar Kepenek süğü
 Hiç bitmez figam zari Sivastım
 Gezzem kazasını başta Gırunu
 Bim bir geği olur onun ürünü
 Ağ geze de tok görünü karmı
 Hiç digarı cıkmaz sırtı Sivastım
 Çoğaldı nüfusü geği yüz bini
 Arttı fabrikalar güceldi ünü
 Aşık yetiştirdi en sonra beni
 ASİK GÜLHANİ dir varı Sivastım

VARI SIVASTIN

Kendi gözün ile kendin görürsün
 Anı çiçek topolar sırtı baldadır
 Sırtı görmez isen görene baktır
 Cahile yalvarma murıdın goktur
 Herkes aşık amma leyhası goktur
 Mecnun aşık oldu sırtı göldedir
 Her avcı avlanamaz gönül kıyım
 Sen de bir tarafa gıtele başım
 Boran tıpi olur sırtı yelidedir
 Ademden bu yana geçen zamanın
 Hezap edemezsin etme gımmi
 Kerem nasıl sevdi o Ash Hamı
 İki de yandı sırtı küldedir
 Samra ki bu dinya bastı bir çalı
 Bak Kur'an'a öğren evveliyatı
 Alem trşat oldu GÜLHANİ kötu
 Günahım çok imş sırtı diledir
 DEDİ KI YOK YOK

Demer köyün Bıctır mi dedi Alvar
 Dedim gıydığım nedir dedi galvar
 Dedim merhametin yok dedi galvar
 Dedim kölen olsam dedi ki yok yok
 Dedim köyün ova mı dedi gayla
 Dedim bir suatım var dedi soyte
 Dedim bu suatım dedi ötmaz öyle
 Dedim gecek gelsen dedi ki yok yok
 Dedim nere gıderim dedi köye
 Dedim neye bımersin dedi taşa
 Dedim bu gün burda kal dedi niye
 Dedim seni alsam dedi ki yok yok
 Dedim benim adın nedir dedi Ayşe
 Dedim bu gül nedir dedi menevşe
 Dedim seni beklerim dedi boşa
 Dedim mektup salısam dedi ki yok yok
 Dedim senden güzeli dedi melek
 Dedim seni kim uzadı dedi felek
 Dedim bu aşk uğruna dedi ölele
 Dedim çare bulsam dedi ki yok yok
 Dedim Ayşe bana bak, dedi bayur
 Dedim GÜLHANİ kimdir dedi şar
 Dedim onun yar ol dedi hayır
 Dedim gırtıp ölsen dedi ki yok yok

Padişaha Armut Veren Köylü

Derleyen : Dr. Saim SAKAOĞLU

Vaktiyle padişahın biri lalasıyla seyahate çıkar. Birgün bir oduncuya misafir olurlar. Bu adam her gün odun getirir satarmış, kazandığı parayı da oğün yerlermiş. Karısının da hazır yemeği yokmuş. Evin önünde iyi bir Hacıhamza armudu varmış, kadın bu armuttan bir tabak toplayıp bunlara ikram eder. Armut padişahın çok hoşuna gider, der ki :

"Lala, ben bu adama kardeşlik olmak istiyorum, ailesini çağır."

Lala kadını çağırır :

"Hemşirem, senin kocanla ben kardeşlik oldum. Ben ismimi söylemiyorum. İstanbul'da en yüksek konak benimdir, gelirse sorup beni bulsun."

Adam akşam olunca evine gelir, odunları satıp ekmek almış. Karısı buna der ki :

"Senin bir kardeşliğün varmış, İstanbul'da en yüksek konak onunmuş. Yanına gidecekmisin, seni acele çağırıldı."

Adam hayvanını satıp harçlık ederek 40 günde İstanbul'a varır. Sormaya başlar :

"İstanbul'da en yüksek konak kimindir?"

Adamlar şaşırırlar, birisi der ki :

"Yahu bu muhakkak padişahın konağını soruyor."

Bunu götürürler padişahın konağının önüne, Padişah da Sultan Murat'mış. O gün de cezaevinden mahkûmlar çıkmış jandarmalarla gidiyorlarmış. Bu oduncu "Beni de bunlara katarlar" diyerek kaçmak ister. Bunun kaçtığı görünce de "Sen mahkûmsun" diye yakalayıp içeriye atarlar. Oduncu orada 40 gün aç susuz yatar. Padişah ile lala diğerlerinin ifadesini aldıktan sonra sıra buna gelir.

"Senin suçun nedir?"

"Efendim, ben memlekette oduncu idim. Benim bir kardeşliğim varmış, gelmiş, bana misafir olmuş. Bir Hacıhamza armudu vardı, ondan biraz yemiş, hoşuna gitmiş. Aileme demiş ki "Bu adam gelsin, beni bulsun; benim konağım İstanbul'da en yüksek konaktır." Ben de geldim, bu adamı ararken bu mahkûmlara karıştım.

40 gündür içeride yatıyorum."

Padişah lalanın yüzüne bakar :

"Lala, bunu götür hazineye, çırak çıkar, ne alırsa da bana göster."

Oduncu hazineye giriyor, bakıyor ki sağda bir Kelâm-ı Kadim asılı :

"Lala onu indirir, oduncu bir sicim görür :

"Lala, bu sicimi de indir."

Lala onu da indirir. Bu sefer de bir balta görür :

"Lala, o baltayı da indir."

Baltayı da indiren lala buna sorar :

"Bu kadar mı, para almıyor musun?"

"Almıyorum, benim paraya ihtiyacım yok."

"Al canım, istersen ben senin yerine alayım."

"Olmaz, ben alacaklarımı aldım."

"Haydi öyleyse padişahın yanına."

Oduncu elinde Kelâm-ı Kadim, sicim ve balta ile padişahın huzuruna varır :

"Padişahım geldim."

"Neler aldın?"

"Bunları aldım."

"Oğlum, bunlar neye lâzım? Sen oradan niye biraz para almadın?"

"Hayır efendim. Ben köyüme gidince bu sicimle karımı Hacıhamza armudunun dalına asacağım."

"Baltayı ne yapacaksın?"

"Onunla da Hacıhamza armudunu keseceğim."

"Bu Kelâm-ı Kadimi ne yapacaksın?"

"Buna da, abdest alıp el basacağım ki, bir daha Murat adında biriyle konuşmayaacağım."

[Anlatan : Mevlüt Kaya, Kelkit -- Tütenli Köyü, 1930, okuryazar, çiftçi. Bu masalı kendi köylerinde Etem Usta adlı ünlü bir masal anlatıcısından dinlemiş (Etem Usta o zaman 90 yaşlarında imiş.) M. Kaya'ya göre buradaki olaylar Sultan Murat devrinde (?) cereyan etmiştir. Masalın TTV numarası : 310. Aarne — Thompson kataloğunda bu masalın benzeri yoktur].

(Basım : 60954 — 43)

Şiddetli baş ağrılarına karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : — 41)

(Folklor : 44)

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI
A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi :
80.000.000.— Lira

Yurt içinde 171 Şube

★

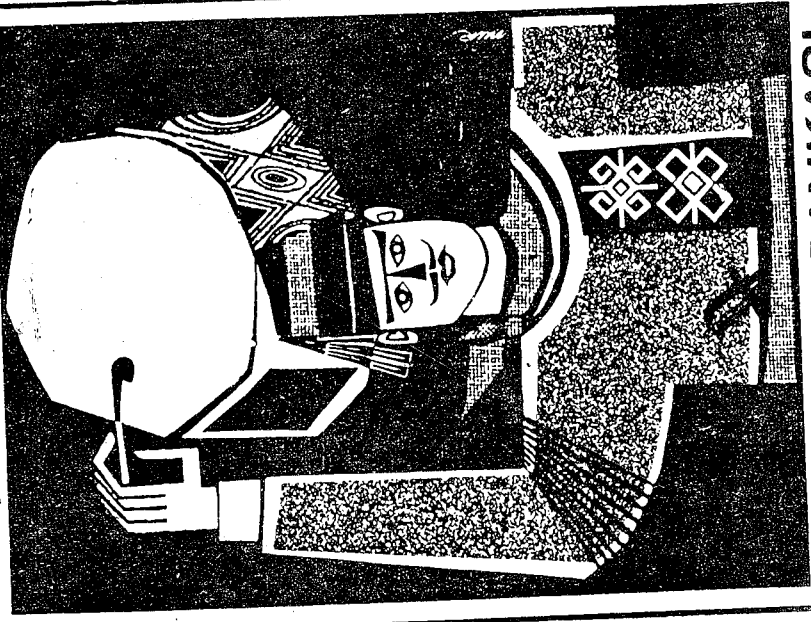
TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 42)

milyon üstüne milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

1972 yılında tam 25 milyon!

(Basın : A. 21494/60721 — 45)

**yalnız
degilsiniz**

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

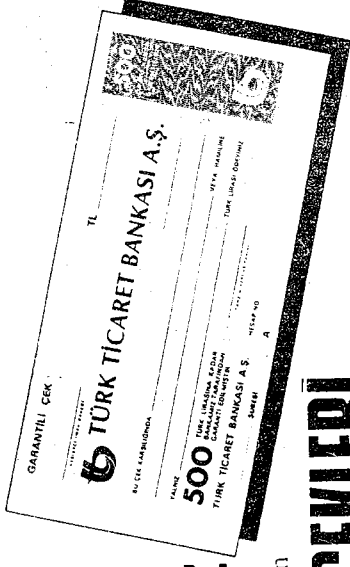
DAİMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

(Folklor : 48)

Basın : 60757 — 46)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK